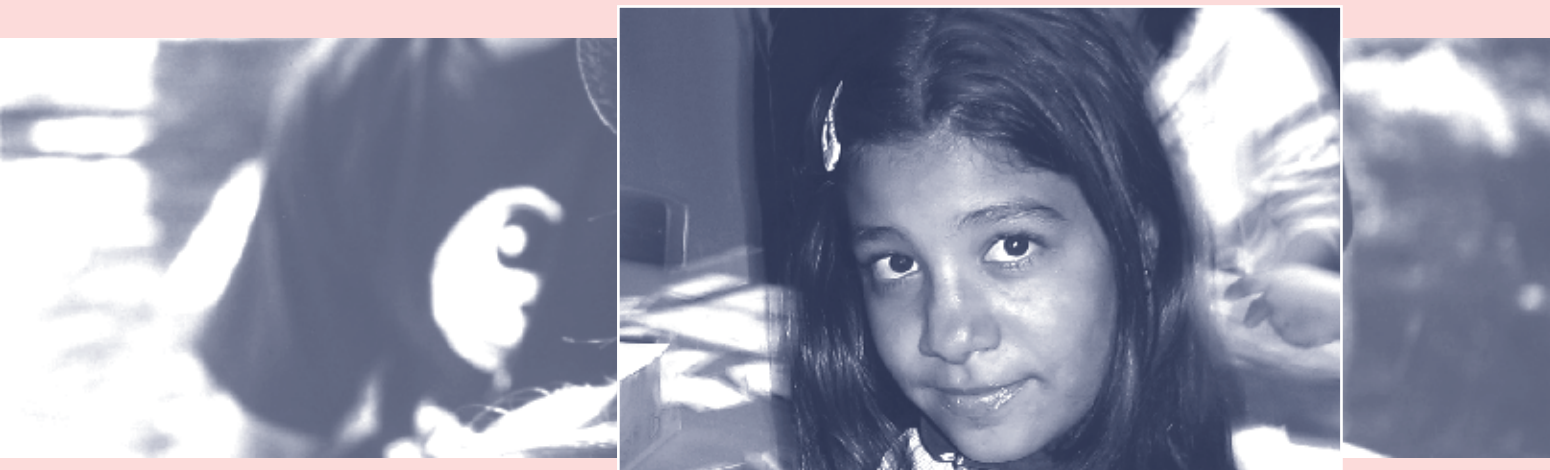

Evaluare a tarii
si directile de actiune strategice ale
Fondului de Educatie pentru Romi

Evolutia Educatiei Romilor in Romania

Evolutia Educatiei Romilor in Romania

Evaluare a tarii

si directile de actiune strategice ale Fondului de Educatie pentru Romi

Copyright © Roma Education Fund, 2007

Toate drepturile rezervate

ISBN: 978-963-9832-04-6

Acest raport este disponibil în limba Engleză și Română

Traducere: István Fenyvesi

Tipărit de: Komáromi Nyomda és Kiadó Kft. – 2007

Cuprins

Prefata	5
Cuvant inainte	6
Rezumat.....	7
Profilul tarii	12
Situația economica, politica și sociala	15
Sistemul educational.....	22
Activitățile guvernului și ale partenerilor privind educația pentru romi	46
Privire generală asupra activităților REF	52
Bibliografie.....	58
Anexa.....	60

Prefata

Acest document face parte dintr-o serie de mai multe studii pe tara realizate de REF. Aceste studii cauta sa ofere o analiza a sistemului educational al tarilor care fac parte din Decada de Incluziune a Romilor si sa prezinte reformele educationale in derulare din perspectiva incluziunii copiilor romi. De asemenea acest document mentioneaza si difertele programe si activitati pe care REF le implementeaza incepand cu anul 2005 si scoate in evidenta directile de actiune si domeniile prioritare pe care REF le va avea in vedere in urmtorii trei ani. REF spera ca acest document va fi un instrument folositor pentru:

5

- ⇒ Intiatorii de politici care lucreaza la imbunatatire politicilor educationale care au ca scop reducerea decalajelor intre Romi si ne-romi.
- ⇒ Reprezentantii societatii civile care doresc sa imbunatateasca eficienta programelor educationale in contextul reformelor educationale.
- ⇒ Agentiile de dezvoltare si comunitatiile de finantatori care au nevoie de o mai buna intelegere a situatiei cu care copiii romi se confrunta in asa fel incat sa poata sa identifice care domeniu este prioritar in vederea orientarii suportului disponibil.
- ⇒ REF, care are nevoie de o definire a ploiticilor educationale asupra carora se va centra.

Informatile prezentate in acest document au fost discutate cu reprezentanti ai guvernelor si ai societatii civile in urma a diferite intalniri consultative. Prin aceste intalniri s-a dorit sa se asigure ca acest document prezinta situatia reala actuala si ca recomandarile facute sunt viabile. Acest document prezinta situatia la timpul la care a fost produs. In multe tari se intampla schimbari rapide si REF si-a propus sa revizuiasca acest document regulat.

Cuvant inainte

Editorii acestor serii sunt Tünde Kovács-Cerović, Roger Grawe si Alexandre Marc. Ei au fost aceia care au dezvoltat structura studiului si au oferit expertiza in vederea asigurarii coerenței acestor documente.

6 Principalii autori ai acestui studiu sunt Mihaela Jigau din partea Institutului de Stinte ale Educatiei si Mihail Surdu, consultant. O contributie importanta a avut Florin Nasture, facilitatorul pentru Romania al REF si Judit Szira, consilier senior REF.

Traducerea raportului a fost realizata de Florin Nasture.

1. Rezumat

Context politic, economic și social

România este o țară cu venit mediu, cu un GNI¹ per capita de 3.830 USD în 2005 (GNI, metoda Atlas).² Cu o populație de 21,6 milioane, România este cea de-a doua țară, ca mărime, din Europa Centrală și de Est. În ultimii ani, România a realizat cu succes acțiunile necesare aderării la Uniunea Europeană, devenind stat membru de la data de 1 ianuarie 2007.

7

În ciuda dezvoltării economice viguroase din ultimii cinci ani, România are de rezolvat provocări importante. Pentru a construi o economie de piață competitivă, capabilă să reziste presiunii integrării în EU, sunt necesare reforme structurale suplimentare. În plus, sărăcia încă există în țară, peste 15% din populație trăind sub pragul de sărăcie. Doua treimi din populația săracă a României trăiesc în mediul rural, în ciuda potențialului substanțial al țării, din punct de vedere al agriculturii, silviculturii și pisciculturii.³

România are cea mai numeroasă populație de romi din Europa, cu un număr oficial de 535.000 sau 2,5% din populația totală și un număr neoficial de romi între 1.800.000 și 2.500.000 sau între 8,3% și 11,5% din populație. Rata sărăciei la romi este de trei ori mai mare decât media sărăciei din România. Acest nivel ridicat de sărăcie e cauzat de mai mulți factori, precum starea proastă a sănătății și educației, oportunități limitate pe piața muncii, discriminare, toate alimentând un cerc vicios al sărăciei și excluziunii.

România a ratificat majoritatea documentele internaționale adoptate sub egida Națiunilor Unite și a Consiliului Europei privind drepturile omului și protecția drepturilor minorităților. De asemenea, România a dezvoltat elemente de legislație anti-discriminare în cadrul unor legi naționale mai cuprinzătoare. Cu toate acestea, România a primit avertismente din partea UE privind protecția minorităților, în special a minorității rome, cu menționarea că autoritățile române au făcut puține pentru adoptarea de politici specifice care să asigure “un nivel de toleranță zero împotriva manifestărilor rasiste.” Sunt încă multe de întreprins pentru a stabili un cadru legal favorabil și mecanismele specifice de aplicare în vederea protecției minorităților din România, inclusiv minoritatea romă.

Minoritatea romă este sub-reprezentată în diferite structuri de stat. Din 1989, singurul partid rom reprezentat în Parlament a fost Partida Romilor Social Democrată. Și ONG-urile rome demonstrează o putere limitată, majoritatea dintre ei fiind active mai degrabă la nivel național, decât local.

¹ GNI (*Gross National Income*) – Venit Național Brut (nota trad.).

² Sursa: World Bank România Country Brief 2006.

³ Sursa: World Bank România Country Brief 2006.

Educație

Sistemul educațional al României este în perioadă de tranziție de peste un deceniu. În prezent, sistemul de învățământ românesc este caracterizat de instabilitate majoră, în principal din cauza lipsei unui cadru legal solid. În 2005, România a inițiat descentralizarea sistemului educațional, prin proiecte pilot implementate în trei județe. Se preconizează ca procesul va fi finalizat până în 2010. Pe scurt, există o nevoie acută de un sistem coerent de învățământ și un cadru legal specific.

Cu privire la educația romilor, Ministerul Educației a încercat să creeze o structură de sprijin bazată pe inspectorii și mediatori școlari la nivel local. Totuși, în majoritatea cazurilor, aceste măsuri promițătoare și bine-intenționate nu au avut rezultate suficiente, în special din lipsa sustenabilității. În prezent, sistemul românesc de învățământ se confruntă cu un nivel scăzut al frecvenței școlii și înscrierii la școală a copiilor romi.

Mai exact, sistemul de învățământ din România e caracterizat de:

- ⇒ Nivel scăzut de înscriere la grădiniță și bariere în înscrierea în învățământul primar pentru copiii romi.
- ⇒ Lipsă de politici adecvate de desegregare și măsuri de aplicare.
- ⇒ Un sistem de finanțare și administrare a învățământului care nu sprijină copiii, discriminându-i pe cei din familii sărace.
- ⇒ Diferențe majore privind calitatea educației provocate de standardele ce rezultă din curricule diferite. De asemenea, cultura romă nu este recunoscută în școală și curricula școlară, iar formele de educație multiculturală fac rar parte din procesul de educare sau formare a profesorilor.

În plus, câteva dintre schimbările sistemice ce vor fi realizate în procesul de descentralizare pot chiar înrăutăți situația copiilor romi din perspectiva accesului și calității educației. Câteva potențiale consecințe sunt:

- ⇒ Discriminarea și segregarea vor deveni mai pregnante.
- ⇒ Finanțarea per capita din învățământ va fi subminată de contractele negociate care limitează stimulentele pentru înscrierea copiilor romi.
- ⇒ Opțiunea părintelui va avea rol de drept fundamental al omului, ducând grupurile marginalizate, precum romii, către discriminare.
- ⇒ Noile mecanisme de acreditare a școlilor vor afecta școlile cu rezultate scăzute.

Aceste bariere sistemice în România sunt întărite de o atitudine generală discriminatorie a majorității societății împotriva celor care trăiesc în sărăcie, în special împotriva comunităților segregate social. În general, părinții copiilor romi au așteptări scăzute de la copiii lor, cauza fiind nivelul mic de educație al părinților. Copiii romi le lipsește un model și trebuie să mai facă și diferite activități în gospodărie și generatoare de venit, care le limitează timpul de studiu. Migrația sezonieră a familiilor de romi, inclusiv copii din mediul rural și căsătoriile timpurii sunt alte bariere în înscrierea școlară. În comparație cu majoritatea populației din România, acestea sunt doar din câteva dintre obstacolele pe care le întâmpină copiii romi cu privire la înscrierea și absolvirea nivelurilor de învățământ.

Activitatile REF în România în 2005-2006

Până în august 2006, REF a primit 35 de propuneri de proiect din România, dintre care a aprobat 13, angajându-se la o finanțare de aproximativ 2,5 milioane Euro.

Aceste proiecte sprijină implementarea și îmbunătățirea politicilor din cadrul diferitelor acte legislative privind desegregarea. Obiectivele acestor proiecte: reducerea diferenței dintre copiii romi și cei ne-romi, în învățământ, prin implementarea activităților descrise în „Memorandumul de cooperare privind asigurarea accesului copiilor și tinerilor romi din România la un învățământ de calitate”. Acest Memorandum specifică faptul că Notificarea Ministerului Educației și Cercetării cu Nr. 29323/20.04.2004 privind desegregarea trebuie acceptată de Guvern.

Celelalte proiecte au ca scop:

- ⇒ Creșterea nivelului înscrierii copiilor romi în învățământul pre-scolar, primar și gimnazial.
- ⇒ Conștientizare și informare cu privire la identitate culturală și educație interculturală.
- ⇒ Îmbunătățirea calității educației în școlile în care sunt înscriși copii romi, prin cursuri de formare pentru profesori, formare de profesori de limba romani și angajare și formare de mediatori școlari.
- ⇒ Să contribuie la modificarea curriculei naționale din educație prin introducerea de subiecte precum cultura și istoria romilor.
- ⇒ Îmbunătățirea abilităților și capacităților cetățenilor romi de a participa în procesul de luare a deciziilor cu privire la toate investițiile și alte decizii legate de educația copiilor lor.
- ⇒ Dezvoltarea unei cooperări strânse a ONG-urilor romi cu actori guvernamentali.

9

Directii strategice ale REF pentru viitoarele activități REF în România

În cadrul strategic general al REF pentru îmbunătățirea rezultatelor romilor în învățământ în România, activitățile viitoare ale REF se vor axa pe următoarele teme de proiect:

- ⇒ Asistență și sprijin pentru comunitatea de romi.
- ⇒ Sprijin acordat autorităților din învățământ în implementare.
- ⇒ Dezvoltare de politici cu guvernul.

1. Asistență și sprijin pentru comunitatea de romi vor include următoarele potențiale activități:

- ⇒ Sprijinirea părinților romi și a liderilor comunității pentru a recunoaște și se implica în probleme educaționale cheie:
 - Implicarea părinților romi în consiliile școlare și asociațiile de părinți.
 - Identificarea și acționarea împotriva discriminării la nivel de școală.
 - Conștientizarea importanței înscrierii și frecventării cursurilor școlare, la toate nivelurile.
 - Creșterea nivelului de informații despre problemele educaționale.
- ⇒ Sprijinirea ONG-urilor romi implicate în activități educaționale pentru a coopera și a-și întări structurile de capacitate, relaționare și organizaționale:
 - Identificarea impactului politicilor.
 - Întărirea implementării.
 - Accesarea și folosirea eficientă a fondurilor UE.
 - Asigurarea incluziunii ONG-urilor mai mici/izolate.

2. Sprijinul pentru autoritățile din învățământ în implementare va include următoarele potențiale activități:

- ⇒ Creșterea ratei de înscriere a copiilor romi în sistemul de învățământ:
 - Creșterea nivelului de înscriere la nivel preșcolar astfel încât să fie înscriși toți copiii romi.
 - Extinderea nivelului de frecvență a cursurilor pre-școlare.
 - Disponibilitatea pentru acțiuni afirmative la nivel de învățământ pre-școlar astfel încât să se recunoască nevoile familiilor dezavantajate.
- ⇒ Creșterea normelor de tranziție de la stadii critice și reducerea abandonului școlar:
 - Focalizarea atenției inspectorilor și mediatorilor romi.
 - Implicarea autorităților locale și managerilor de școală.
- ⇒ Intensificarea atenției și focalizarea pe îmbunătățirea calității din sistemul de învățământ:
 - Focus pe desegregare.
 - Abordarea supra-reprezentării romilor în școlile speciale.
 - Promovarea incluziunii în educație, inclusiv printr-o curriculă multiculturală, luând în considerare specificitatea culturii minorităților/romilor.
 - Asigurarea accesului la manuale și alte facilități de învățare.
 - Promovarea unei deschideri mai mari către părinții și comunitatea de romi.
- ⇒ Folosirea cadrului de monitorizare și evaluare pentru a întări implementarea și coerența politicilor și identificarea responsabilităților autorităților la nivel local/județean:
 - Implicarea comunității de romi.
 - Asigurarea că planul de dezvoltare locală/a școlii și auto-evaluarea școlii sprijină educația inclusivă.
 - Asigurarea folosirii eficiente a fondurilor guvernamentale/UE sau de alta natură.
 - Dezvoltarea de canale pentru feed-back la nivel național.

3. Dezvoltarea de politici împreună cu guvernul va include următoarele posibile activități:

- ⇒ Implicarea în procesul de descentralizare pentru a întări capacitatea administrației la nivel local și angajamentul către educația romilor:
 - Focalizare pe autoritățile municipale/județene cu responsabilități în domeniul educației.
 - Asistare în dezvoltarea de planuri de dezvoltare de politici educaționale publice la nivel local/județean.
 - Relaționarea autonomiei locale și școlare cu responsabilități mărite.
 - Monitorizarea inechităților din finanțare și asigurarea că formula de finanțare per capita promovează calitatea educației pentru romi.
- ⇒ Revizuirea și întărirea cadrului legislativ pentru educația romilor, inclusiv directive pe desegregare și asigurarea aplicării.

Obiectivele strategice pe termen scurt ale REF în România sunt:

- ⇒ Creșterea graduală a sprijinului acordat înscrierii și calității programului în învățământul pre-școlar pentru copiii romi, pentru a se atinge un rezultat de 100%.
- ⇒ Realizarea în totalitate (100%) a înscrierii în învățământul gimnazial și continuarea studiilor până la absolvirea de opt clase.
- ⇒ Întărirea impactului acțiunilor afirmative existente la nivel liceal prin întărirea legăturilor dintre comunitatea de romi și școlile gimnaziale și licee.
- ⇒ Acordarea de burse și sprijin adițional elevilor romi din gimnaziu care provin din familii sărace.

⇒ Inițierea de campanii media și alte activități pentru a împuternici comunitățile de romi și de a întări ONG-urile romi cu privire la educație; incluzând participarea în asociații părinți-elevi-profesori.

Obiectivele strategice ale REF în România cu privire la analiza și cercetarea politicilor sunt:

- ⇒ Implicarea guvernului și a altor actori la dialog, pentru a îmbunătăți statutul inspectorilor și mediatorilor romi.
- ⇒ Sprijinirea unei mai bune monitorizări a școlii, pentru a reflecta cu acuratețe situația elevilor romi, cu accent pe înscriere, prevenire abandon școlar, realizări și posibilități de ulterioare de angajare.
- ⇒ Realizarea unui studiu de cuantificare a beneficiilor fiscale în România care derivă din rezultate educaționale mai bune pentru romi.
- ⇒ Evaluarea rezultatelor sistemului de acțiuni afirmative la nivel de liceu și universitate în România.
- ⇒ Sprijinirea întăririi capacității cu privire la accesarea și administrarea de fonduri UE.

2. Profilul tarii

12

Potrivit celui mai recent recensământ (2002), populația totală din România este de 21.680.974 persoane. Minoritățile etnice reprezintă aproximativ 10,5% din totalul populației. România are o suprafață de 238.391 km². În 2002, densitatea medie a populației era de 90,9 locuitori pe kilometru pătrat. Între 1992 și 2002, s-a înregistrat o reducere a populației de aproximativ un milion de persoane. În 2002, aproximativ 52,7% din populația României (11.435.080 persoane) locuia în mediul urban și 47,3% (10.245.894) în mediul rural.⁴

Copiii de până la 14 ani, inclusiv, reprezintă 18% din totalul populației (2.111.320 băieți și 2.015.347 fete). În 2005, 4.382.463 de elevi erau înscriși în unitățile de învățământ de diferite niveluri.⁵ Numărul de elevi pe an de studii este de aproximativ 250.000, iar al celui de elevi romi se estimează a fi între 25.000 și 35.000.

În 2004, produsul intern brut pe cap de locuitor era de 3.342\$ și a crescut din 2000, cu 6 procente. În 2003 România a primit ajutor străin în valoare de 28\$ pe cap de locuitor.⁶

Cheltuielile pentru educație publică în România trebuie să fie de minim 4% din PIB, conform normelor în vigoare. Aceste cheltuieli, raportate ca procent din PIB, au crescut de la 3,6% în 2001⁷ la 3,9% în 2005 și la 4,9% în 2006 (pentru anii 2005 și 2006 – date estimate de MEC).⁸

Populația de romi din România

România are cea mai numeroasă populație de romi din Europa, iar cuvântul cheie care caracterizează comunitatea de romi din această țară este diversitatea. Diversitatea se reflectă în distribuția geografică a romilor, diferitele grupuri și dialecte, moștenirea culturală și tradiții.

Una dintre principalele caracteristici care definesc populația de romi este sărăcia. Rata sărăciei la romi este de trei ori mai mare decât rata medie de sărăcie în România. Sărăcia prezentă la romii din aceasta țară este complexă și multidimensională. Este legată de o varietate de factori, care includ starea proastă a sănătății și educației, oportunități limitate pe piața muncii, discriminare și aspectele unice ale organizării sociale a societății rome, toate alimentând un cerc vicios al sărăciei și excluziunii.

Potrivit recensământului din 2002, cea mai numeroasă minoritate a țării o reprezintă maghiarii, cu 1,4 milioane de persoane, respectiv 6,6% din populația totală. Același recensământ a identificat o populație de romi de 535.250 persoane (2,5% din totalul populației din România). Romii sunt concentrați în mediul rural, cu un procent de 3,2%, față de 1,8% care locuiesc în mediul urban.

⁴ <http://www.eurydice.org/Eurybase/Application/frameset.asp?country=RO&language=EN>.

⁵ Dintre care 75.000 elevi romi (estimare oficială).

⁶ <http://devdata.worldbank.org/data-query/>.

⁷ Raport asupra stării sistemului național de învățământ, Ministerul Educației și Cercetării, 2006.

⁸ Strategia pentru educație 2006-2008; Prezentare la <http://www.edu.ro/index.php/articles/c481/>.

Totuși, este recunoscut de către legiuitori, reprezentanți ai societății civile și membrii ai comunității academice că recensămintele nu prezintă numărul real al romilor din România, care este mai mare. Potrivit Institutului de Cercetare a Calității Vieții, care include estimările folosite atât de Guvern, cât și de societatea civilă, există între 1.452.700 și 1.588.552 de romi în țară, ceea ce reprezintă un procent de 7% din populația totală.

Alte estimări cu privire la populația de romi din România⁹ se situează la un număr de 1.800.000-2.500.000. Luând în considerare populația totală de la recensământul din 2002, ar însemna că românii reprezintă între 8,5% și 11,5% din totalul populației. Românii din România sunt o populație tânără:¹⁰ vârsta medie este de 25,1 ani, iar 33,9% din întreaga populație de romi are 14 ani sau mai puțin. La populația de români, în general, doar 15,6% au 14 ani sau mai puțin. Populația de romi este extrem de diversificată și se poate împărți în diferite sub-grupuri. Se estimează că 60% din populația de romi vorbesc limba romani.

Romii se regăsesc pe tot teritoriul României. Dar, recensămintele din 1992 și 2002 arată că distri-buția geografică a romilor are o densitate mai mare în anumite zone. Astfel, există un număr mai mare de romi în județele din centrul țării, precum Brașov, Sibiu și Mureș; în județele din vest: Satu Mare, Sălaj, Bihor și Arad, cât și în județele din sud, Dolj și Mehedinți.

Minoritatea romilor este singurul grup etnic din România a cărui rata a sărăciei este semnificativ mai mare decât media.¹¹ Așa cum se precizează mai sus, rata sărăciei la romi este de trei ori mai ridicată decât la populația majoritară.¹²

Tabel 1. Rata sărăciei în funcție de etnie – 2003

Etnie	Rata de sărăcie severă	Rata sărăciei
Româna	9,3%	24,4%
Mahiară	6,4%	19,9%
Romă	52,2%	75,1%

Sursa: Comisia Anti-sărăcie și Promovare a Incluziunii Sociale (CASPIIS), Guvernul României. Sprijin social pentru populația de romi. Analiza problemelor sociale: domenii de intervenție Nr. 2.

Din cauza nivelul de sărăcie, dependența de serviciile de asistență socială este foarte ridicată, în cazul romilor. Alocația reprezintă cea mai frecventă sursă regulată de venit pentru familiile de romi din România: cercetările au arătat că 66,2% dintre gospodăriile de romi chestionate beneficiază de alocație. Mai puțin de un sfert dintre gospodării raportează venit din salariu, iar pensia este o sursă de venit pentru 11,7% dintre familiile de romi incluse în sondaj. Compensația bănească în cazul somajului este o sursă de venit pentru 9,5%, pensii pentru dizabilitate au fost acordate către 4,7% dintre gospodării și 5,8% primesc pensie pe caz de boală. Dintre toate gospodăriile de romi incluse în sondaj în 1998, un total de 53,4% au declarat venituri ocazionale (sau ne-permanente).¹³

⁹ Gheorghe, N., Liegeois J.P., *Romi/Tiganis: O minoritate europeană*, Minority Rights Group, UK: 1995.

¹⁰ Potrivit unui studiu scris în 1998 de Institutul pentru Calitatea Vieții.

¹¹ Conform unui studiu al Fundației Internaționale de Management, decembrie 2000.

¹² Așa cum se specifică într-un raport al comisiei guvernamentale CASPIIS 10, în 2003.

¹³ Dumutru, S. "O hartă socială a romilor". ("Roma Social Mapping. Targeting by a community poverty survey.") Banca Mondială, București, 2005.

Romii din România au o rată de angajare foarte scăzută, din cauza discriminării la angajare și a nivelului scăzut de școlarizare. Oportunitățile limitate ale romilor pe piața muncii și dificultatea de a avea un venit regulat influențează direct statutul lor social. Nici Institutul Național pentru Statistici, nici Agenția Națională pentru Ocuparea Forței de Muncă nu prezintă rata oficială de ne-angajare a populației de romi. Dar estimările indică o rată de somaj semnificativ mai mare la romi decât la ne-romi, la toate nivelurile de vârstă și categorii educaționale.

3. Situația economică, politică și socială

Structura guvernamentală, mandate și finanțe

Situația politică în România a fost mereu instabilă. Există schimbări permanente la nivel de partide, cât și de coalitii. De asemenea, și legislația este în continuă schimbare, ceea ce arată că România este în proces de tranziție. Totuși, țara pare a fi pe o rută ireversibilă de dezvoltare a cadrului legislativ care sunt conforme cu standardele Uniunii Europene.

Actuala coaliție de guvernământ, care conduce din decembrie 2004, este formată din patru partide politice: Alianța PNL-PD, care include Partidul Național Liberal și Partidul Democrat, Uniunea Democrată a Maghiarilor din România și Partidul Umanist Român (în prezent cu denumirea de Partidul Conservator). Coaliția deține majoritatea, dar cu o marjă foarte scăzută. De fapt, partidul de opoziție, Partidul Social Democrat, a câștigat în fața Alianței alegerile parlamentare cu o diferență de aproximativ 5% și au fost împiedicați de la a forma guvernul doar de pierderea alegerilor prezidențiale de către candidatul lor.

Guvernul român a inițiat reforme importante în sectorul judiciar, în domeniul sănătății, al restituirii proprietății, drepturile minorităților și protecția copilului. Reformele economice au asigurat stabilitate macroeconomică și o dezvoltare economică puternică.

Principalele obiective ale guvernului se referă la consolidarea statului de drept și a democrației în România; redefinirea rolului statului, prin limitarea intervenției sale în economie și întărirea funcțiilor sale de garant al legalității; întărirea libertăților individuale și creșterea siguranței cetățenilor și familiei. În același timp, guvernul s-a axat, foarte explicit, pe îmbunătățirea funcționării pieței, respectarea drepturilor minorităților și diminuarea sărăciei și a excluziunii sociale.¹⁴

Structuri politice sub-naționale

În România, structurile administrative sub-naționale sunt organizate la nivel de județ și municipiu. Teritoriul este împărțit în 41 de județe. În aceste județe există 83 de municipii, inclusiv capitala, București, 180 de orașe și 2.684 de comune. Toate includ aproximativ 12.864 sate.

Cele mai recente alegeri locale au fost organizate în data de 6 iunie 2004. Localitățile au propria administrație, formată dintr-un consiliu și un primar și își controlează propriile venituri.

Deși nu sunt recunoscute ca nivel administrativ, sunt structuri cheie care joacă un rol foarte important în planificarea regională și administrarea fondurilor UE și sunt relevante pentru romii din Consilii Regionale, Agenții pentru dezvoltare regională și birouri regionale pentru romi.

Există 8 regiuni de dezvoltare cu 8 birouri regionale pentru romi. Aceste regiuni sunt: Regiunea 1 nord-est, Regiunea 2 sud-est, Regiunea 3 sud-Muntenia, regiunea 4 sud vest – Oltenia, regiunea 5 vest, Regiunea 6 nord-vest, regiunea 7 centru, regiunea 8 București-Ilfov. Aceste birouri fac parte din structura Agenției Naționale pentru Romi.

¹⁴ <http://www.guv.ro/engleza/obiective/afis-docdiverse-pg-eng.php?iddoc=6>.

Reprezentarea romilor în Parlament/Guvern

La nivel general, se poate spune că participarea romilor la viața politică în România este slabă și că românii sunt slab reprezentați în structurile de stat. Din 1990, singurul partid rom reprezentat în Parlament și Guvern a fost Partida Romilor Social Democrată, care acum se numește Partida Romilor Pro-Europa. Celelalte partide rome au jucat un rol episodic, dar insignifiant în Guvern și legislatura țării.

Două partide rome au participat la ultimele alegeri parlamentare din 2004: Partida Romilor Social Democrată, care a câștigat 0,55% din voturi și Alianța pentru Unitatea Romilor,¹⁵ care a câștigat 0,14% din voturi. Așadar, singurul loc rezervat prin lege pentru un deputat rom¹⁶ a revenit Partidei Rome Social Democrată, care a câștigat cel mai mare număr de voturi din partea minorității.

La nivel guvernamental, în România s-au înființat următoarele instituții specializate cu atribuții privind minoritățile:

16

- ⇒ Consiliul pentru Minorități Naționale, înființat în 1993.
- ⇒ Departamentul pentru Protecția Minorităților Naționale (DPMN), care include Biroul pentru Integrare Socială a Romilor și Biroul Național pentru Romi, înființat în 1997.¹⁷
- ⇒ Departamentul pentru Relații Interetnice, noul nume al DPMN, după restructurarea din 2003.
- ⇒ Agenția Națională pentru Romi, înființată în 2005.

În prezent, Agenția Națională pentru Romi este structura guvernamentală de reprezentare a romilor. Agenția este un organism public al administrației centrale, coordonat de ministrul pentru coordonarea Secretariatului General al Guvernului. Este condusă de un președinte, numit prin decizie a Primului Ministru. Agenția aplică, coordonează, monitorizează și evaluează măsurile prevăzute în Strategia Guvernului României de îmbunătățire a situației romilor, aprobată prin Hotărâre Guvernamentală Nr. 430/2001 (revizuită în aprilie 2006).

Responsabilități cu privire la problematica romilor și Deceniu

România a detinut președinția și secretariatul Deceniului de Incluziune a Romilor din iulie 2005 până în iulie 2006. Secretariatul Deceniului a fost asigurat de Agenția Națională pentru Romi.¹⁸

Conform legislației recente, următoarele instituții vor implementa Planul general de Acțiune al Deceniului:

- ⇒ Grup de lucru (Task Force) pentru Politici publice pentru romi.
- ⇒ Comisii ministeriale pentru romi.
- ⇒ Birouri județene pentru romi.
- ⇒ Experti locali romi.

¹⁵ Alianța pentru Unitatea Romilor a avut 246 candidați (pentru ambele camere), dintre care 57 femei.

¹⁶ Potrivit Legii Nr. 373 din 2004 pentru alegerea Camerei Deputaților și a Senatului, cu modificări și completări ulterioare, art.4: Organizațiile cetățenilor aparținând unei minorități naționale, legal constituite, care nu au obținut în alegeri cel puțin un mandat de deputat sau de senator au dreptul, împreună, potrivit art.62 alin. (2) din Constituție, la un mandat de deputat, dacă au obținut, pe întreaga țară, un număr de voturi egal cu cel puțin 10% din numărul mediu de voturi valabil exprimate pe țară pentru alegerea unui deputat.

¹⁷ <http://www.anr.gov.ro>.

¹⁸ http://www.anr.gov.ro/documente/Romania_Priorities.pdf.

Cooperare cu parteneri cheie la nivel internațional și regional

România este membră activă a organismelor internaționale care s-au focalizat pe Europa de sud-est: Procesul de cooperare a Statelor din Europa de Sud-Est, Inițiativa Central Europeană, Acordul central European de Comerț Liber, Procesul de Cooperare Danubiană, Pactul de Stabilitate pentru sud-estul Europei și Inițiativa de Cooperare Sud-Est Europeană. România face parte și din alte grupări internaționale din regiune, precum Organizația de Cooperare Economică la Marea Neagră și asociația Georgia Ucraina Uzbekistan Azerbaijan Moldova. România nu este încă membră a Organizației pentru Cooperare Economică și Dezvoltare (OECD), dar a luat parte la sondajul realizat în cadrul Programului pentru Evaluarea Internațională a Elevilor (PISA).

Un alt partener important în dezvoltarea României este Banca Mondială. Până în prezent, Banca Mondială a finanțat mai mult de 40 de operațiuni în țară, cu un angajament inițial total de aproape 5 milioane de USD. Împrumutul pentru Politici de Dezvoltare (DPL) al Băncii și investițiile s-au axat pe trei domenii: promovarea sectorului privat și dezvoltarea unor piețe eficiente; dezvoltarea de instituții din sectorul public și îmbunătățirea guvernării; constituirea capitalului uman și îmbunătățirea protecției sociale. În plus, programele Băncii de eliminare a sărăciei și pentru dezvoltare urbană au ca scop îmbunătățirea infrastructurii rurale – inclusiv sisteme de irigare, servicii sociale și sistemul financiar adiacent – printr-o participare crescândă. Operațiunile băncii au ca obiectiv și creșterea productivității în agricultură și silvicultură.

17

Aderarea la UE

În România există un acord general cu privire la aderarea la UE, care se regăsește la mai mult de 80% din populație și este considerată o prioritate națională. Deoarece România se afla sub presiune în vederea îndeplinirii criteriilor de aderare (stabilite la Copenhaga, în 1993), problema romilor era o prioritate pentru Guvern și opoziție.

România a încheiat negocierile de aderare la Uniunea Europeană în decembrie 2004, iar tratatul de aderare a fost semnat de 25 de state membre și România în aprilie 2005. În data de 26 septembrie 2006, României i s-a aprobat aderarea, stabilită pentru data de 1 ianuarie 2007. La aceasta data Bulgaria și România au adăugat 30 de milioane de oameni la populația totală a Europei, ajungând astfel la aproape jumătate de miliard.

Procesul de monitorizare al Comisiei Europene a continuat până în momentul aderării efective a României la UE. Comisia a folosit aceleași instrumente ca și pentru primele 10 noi state membre care au aderat la Uniune în 2004: scrisori de avertizare, misiuni de evaluare, consultări în anumite domenii specifice. România a primit avertismente severe potrivit cărora ar pierde câteva dintre beneficiile economice pe care le-ar obține prin aderarea la Uniunea Europeană. Unul dintre avertismente se referea la protecția minorităților, un domeniu în care România a înregistrat un progres limitat. Avertizarea menționa că autoritățile române nu au făcut suficient pentru a ajuta romii, prin adoptarea de politici specifice care să creeze “un nivel de toleranță zero împotriva manifestărilor rasiste.”

Opoziția politică: Alcătuire, structură și relație cu problematica romilor

Rezultatele alegerilor naționale din 2004

Traian Băsescu, candidatul alianței dintre Partidul Național Liberal și Partidul Democrat (Alianța PNL-PD) a câștigat alegerile prezidențiale la o diferență mică, dar Partidul Social Democrat a câștigat mai multe locuri în cele două camere ale Parlamentului (aproximativ 36%). Drept rezultat, există o balanță relativă în politica românească între alianța de guvernământ (Alianța PNL-PD), căruia președintele i-a încredințat formarea noului Guvern, și Partidul Social Democrat, cel mai important partid de opoziție. Pe de altă parte, sunt multe tensiuni și dispute în cadrul alianței Partidului Național Liberal cu Partidul Democrat și alianța are nevoie de susținerea altor partide politice, precum Partidul România Mare sau Partidul Conservator (fostul Partid Umanist) pentru a obține majoritate în Parlament.

18

Posibile alianțe politice

Deși Partidul România Mare este recunoscut pentru discursul său naționalist și rasist îndreptat împotriva minorității rome, Partidul Social Democrat a inițiat negocieri cu acest partid, în încercarea de a obține o majoritate în Parlament. Negocierile au început în mai 2006, dar criticile câtorva partide socialiste europene au convins Partidul Social Democrat să își reconsidere poziția inițială. Potrivit declarațiilor câtorva reprezentanți ai Partidului Social Democrat, până la urmă aceste două partide de opoziție nu vor semna un acord de colaborare, dar vor avea un “acord de principiu”, care se bazează pe încredere și nu este scris.

Partidul Conservator (fostul Partid Umanist) încearcă să forțeze noi alianțe politice cu alte partide politice majore, dar o parte dintre analiștii politici români prevăd o posibilă alianță între Partidul Conservator și Partidul populist România Mare.

Relația dintre Partidul Social Democrat și Partida Romilor

Partidul Social Democrat a fost unul dintre puținele partide mari care au inițiat negocieri formale cu Partida Romilor, în vederea obținerii sprijinului electoratului rom. Partidul Social Democrat a semnat două acorduri politice cu Partida Romilor, primul în 1999, înainte de alegerile naționale din 2000, iar pe cel de-al doilea în 2002. Acordurile precizau că Partidul Social Democrat va sprijini îmbunătățirea situației romilor în schimbul susținerii politice a Partidei Romilor în timpul alegerilor. După ce Partidul Social Democrat a câștigat alegerile prezidențiale în 2000, doi reprezentanți ai romilor au devenit membri ai noii guvernări, care a adoptat Strategia de îmbunătățire a situației romilor (2001).

Partidul Social Democrat și Partida Romilor, care și-a schimbat denumirea în Partida Romilor Social Democrată, au semnat un acord politic în noiembrie 2003, potrivit căruia Partida Romilor Social Democrată va susține Partidul Social Democrat în viitoarele alegeri, în schimbul sprijinului pentru îmbunătățirea situației comunităților de romi din România. Candidatul Partidului Social Democrat a pierdut alegerile prezidențiale în 2004 și Partida Romilor Social Democrată a devenit partid de opoziție. Partidul și-a schimbat recent numele în Partida Romilor “Pro Europa”.

Statut legal al legislației anti-discriminare, conformitate și aplicare

România a ratificat, practic, toate documentele internaționale adoptate sub egida Națiunilor Unite și a Consiliului Europei privind drepturile omului și protecția drepturilor minorităților. Conform Constituției, toate tratatele internaționale, odată ratificate, devin parte a legislației interne, asupra cărora au întâietate, în caz de inconsistență.

Pe lângă tratatele internaționale, România a dezvoltat și elemente de legislație anti-discriminare, dar doar în cadrul unor legi mai ample. De exemplu, Ordonanța 137/2000 interzice discriminarea pe motive de natură rasială sau etnică, religie sau credință, dizabilitate și orientare sexuală. În 2002, această ordonanță a devenit Legea Nr. 48/2002. Și Codul Muncii interzice discriminarea din aceste considerente, interzicând și discriminarea bazată pe vârstă. Acordul colectiv național din 2003 interzice discriminarea pe criterii de natură etnică sau rasială, religie sau credință și orientare sexuală.

19

Instituția responsabilă cu aplicarea de sancțiuni pentru tratament discriminatoriu și cu prevenirea discriminării este Consiliul Național pentru Combaterea Discriminării (CNCD), înființată prin Ordonanța 137/2000. La înființare, s-a dezbătut intens eficiența acestei instituții din moment ce era un organism specializat al administrației publice centrale, aflat în subordinea Guvernului, iar structura sa organizațională și alte responsabilități erau reglementate prin decizie guvernamentală.¹⁹ Din 2005, când CNCD a devenit organism independent, sub coordonarea Parlamentului, s-a înregistrat un progres real. S-a revizuit legislația și noua lege adoptată de Parlament în 2006 îndeplinește toate cerințele directivei UE de anti-discriminare. În Raportul de monitorizare din septembrie 2006, Comisia Europeană a apreciat aceste progrese, nu doar cu privire la legislație, dar și la capacitatea administrativă. CNCD a fost activ, în special, în relație cu romii. Unul dintre membrii Colegiului Director al CNCD (din 2005) este avocat de drepturile omului care a lucrat la Romani CRISS.

Merită notat că, până acum, un singur caz în care se acuza segregarea în școală a fost sancționat cu avertisment. Plângerea a fost depusă de Romani CRISS cu privire la segregare în școală primară și generală din Cehei, județul Sălaj, din martie 2003. Prin Decizia 218 din data de 23 iunie 2003, Consiliul Național pentru Combaterea Discriminării a decis că faptele prezentate sunt acte de discriminare, iar școala Cehei a fost sancționată cu un avertisment.²⁰

Legislației cu privire la educație îi lipsește o exprimare clară prin care se interzice discriminarea. Singura prevedere în acest sens este Notificarea Nr. 29323/20.04.2004, emisă de Ministerul Educației și Cercetării, care interzice orice formă de segregare în sistemul de învățământ pre-universitar.

Societatea civilă

Mulți romi și-au pierdut stilul de viață tradițional, dar nu pentru că au ales asta, ci din cauza politicilor de asimilare din timpul regimului comunist. Acest lucru înseamnă că nu există nici o tradiție a societății civile romă din acea perioadă.

¹⁹ O evaluare realizată în 2004 de Agenția de Monitorizare a Presei "Academia Catavencu" indică o eficiență oarecum scăzută a Consiliului Național pentru Combaterea Discriminării. Vizibilitatea CNCD-ului este foarte mică; 58% dintre persoanele intervievate nu știau despre activitățile CNCD.

²⁰ Conform lui G. Andreescu, în "Raport analitic Phare RAXEN_CC Educație și minorități" *RAXEN_CC Național Focal Point Romania, Report on minority education in Romania*, Vienna, 2004, p. 14. Disponibil la: <http://eumc.eu.int/eumc/material/pub/RAXEN/4/edu/CC/EDU-Romania-final.pdf>.

Deși numărul organizațiilor neguvernamentale ar arăta că minoritatea romilor este bine reprezentată, doar puține dintre acestea sunt active. La nivel național, sunt două sau trei ONG-uri care reprezintă interesele romilor, dar, la nivel local, ONG-urile române mai mici nu sunt împluternicite.

Din 1989, autoritățile române s-au arătat interesate de problematica romilor. Au fost create diferite structuri și instituții la nivel guvernamental și local pentru a rezolva nevoile romilor. Din păcate, adesea au existat bariere în implementarea acestor strategii și politici și există o tendință de a aborda problematica romilor cu măsuri formale, dar ineficiente.

Structura comunității de romi: tradițional, civil și politic

20

În ciuda măsurilor din regimul comunist de promovare a asimilării, încă mai există comunități de romi care își mențin stilul vechi de viață. Un factor important în comunitățile de romi este familia, în care bărbatul este capul familiei și cel care câștigă pâinea în casă. Fiecare comunitate tradițională este condusă de un lider, un om ales pentru vârsta, experiența și înțelepciunea sa. Anumite grupuri de romi îl numesc pe acest lider Rom Baro, care înseamnă "Marele om" sau bulibașă. Liderul unei comunități de romi este un bărbat care, prin propria viață, da un exemplu altor romi. Deseori, liderul știe să scrie și să citească. El rezolvă dispute minore pe baza judecății sale mature, iar deciziile sale sunt urmate de alți membri ai comunității. Dar, dacă problema care trebuie rezolvată este una serioasă, cum ar fi un furt, adulter, acte de violență fizică sau certuri complicate între două părți, se convoacă o instanță. Aceasta instanță se numește kris.

O mare parte dintre comunitățile de romi din România, precum căldărarii, spoitorii, corbenii, gaborii, ursarii și alții, vorbesc încă limba romani, ca limbă maternă.²¹ Vătrașii sunt vorbitori de limba română, în primul rând, și doar puțini dintre ei mențin limba romani ca a doua limbă. În Transilvania există un număr semnificativ de romi vorbitori de limba maghiară, la care predomină identitatea maghiară. De exemplu, gaborii, care trăiesc, în special, în Transilvania (mulți dintre ei în județul Targu-Mures) vorbesc trei limbi romani, româna și maghiară.²²

Potrivit Comisiei Naționale de Statistică (CNS), în comunitățile de romi din România 54,31% vorbesc româna ca limbă maternă, 40,86% vorbesc romani și 4,83% declară că vorbesc altă limbă.²³ Datele preliminare de la ultimul recensământ din 2002 arată că sunt 237.570 de vorbitori de romani dintr-un total de populație de romi de 535.140.²⁴ Totuși, cercetarea realizată în 2001 de Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare (PNUD) a arătat că 63% dintre romii din România vorbesc romani acasă.²⁵

²¹ Potrivit organizației Salvați Copiii (2001).

²² Salvați copiii, *Li se neagă un viitor?*, Vol. 1, Europa de sud-est, Londra: 2001, p. 306.

²³ Radocea, A., *Structura etnică a populației României și evoluția ei în ultimele decenii în Recensământul populației și locuințelor din 7 ianuarie 1992. Structura etnică și confesională a populației*, Comisia Națională de Statistică, 1995, p. VII – LXXI, p. XLIV. Datele se bazează pe rezultatele recensământului populației din 1992.

²⁴ Institutul Național de Statistică. Rezultate preliminare ale recensământului din 2002.

²⁵ Potrivit *Romii în Europa centrală și de est. Evitarea capcanei dependenței*, Andrey Ivanov (coord.), PNUD, Bratislava: 2002, p. 87.

ONG-urile rome

România are aproximativ 150 de ONG-uri care promovează interesele romilor. Aceste grupuri au diferite abordări – au ca grup țintă populația majoritară și statul, se axează pe drepturile omului, lucrează pentru incluziunea socială etc. Din cauza lipsei de resurse și a propriei sustenabilități, multe dintre aceste grupuri sunt pasive. ONG-urile rome au încercat să își coordoneze munca pe chestiuni de interes comun. La începutul lui 1999, din proprie inițiativă, reprezentanți ai 80 de ONG-uri rome au delegat un grup de lucru rom, format din 15 persoane, care să reprezinte toate ONG-urile în lucrul cu Oficiul Național pentru Romi, pentru a dezvolta o strategie națională pentru romi, finanțată din fonduri Phare. ONG-urile romilor au participat în campanii de promovare a adoptării Legii privind publicitatea și Ordonanței 137 și atunci și-au unit forțele pentru a protesta împotriva declarațiilor rasiste din presă sau pentru a sprijini adoptarea de măsuri pozitive legale în vederea asigurării de tratament egal pentru romi. Din 2000, au fost mai multe încercări de a crea un grup umbrelă de organizații de romi, precum For-Romençe și Alianța Romilor din România.

Pe lângă alte activități, Federația de ONG-uri pentru protecția copilului, incluzând UNICEF-ul și ONG-urile rome au organizat, în 2004, o campanie împotriva discriminării. ONG-urile rome au avut și ideea de formare și angajare de mediatori școlari în 1999. Și ONG-urile rome au fost cele care au atras atenția asupra problemei segregării. Acest lucru a fost realizat în special de Romani CRISS, începând cu anul 2004.

Organizația cu reprezentativitatea cea mai ridicată din punct de vedere politic este Partida Romilor "Pro Europa". Această organizație este reprezentată în Parlamentul României de Păun Nicolae și, în anii precedenți, a fost principalul partener al guvernului pe problemele romilor.

Alți actori cheie

Din 1989, multe ONG-uri active în domeniul drepturilor omului au lucrat pentru prevenirea abuzurilor împotriva romilor. Au fost înființate instituții specializate în problematica minorităților. În 1993, a fost creat Consiliul pentru Minorități Naționale, drept organism consultativ al Guvernului României. În 1997 a luat ființă Departamentul pentru Protecția Minorităților Naționale în cadrul biroului Primului Ministru și includea un Birou pentru Integrare Socială a Romilor. În acest timp, cei mai activi participanți în dezvoltarea politicii naționale și internaționale pentru romi au fost Open Society Institute, PNUD, UNICEF, Consiliul Europei, OSCE și EU.

În domeniul politicii în educație, sunt câteva ONG-uri relevante, incluzând Educația 2000+, Ovidiu Rom și Institutul Intercultural Timișoara.

4. Sistemul educațional

Structura de administrare

22

Ministerul Educației și Cercetării este responsabil cu implementarea legislației în domeniul educației și administrarea și conducerea sistemului de educație și formare. În exercitarea diferitelor sale în-datoriri, Ministerul Educației și Cercetării cooperează, la nivel central, cu alte ministere și structuri instituționale care sunt subordonate Guvernului. O colaborare importantă este cea a Ministerului Educației și Cercetării cu Ministerul Muncii în domenii specifice, precum dezvoltarea de resurse umane, crearea unui cadru național al calificărilor, creșterea șanselor absolvenților pe piața muncii etc. La fel de importantă este cooperarea Ministerului Educației și Cercetării cu Ministerul Integrării Europene și Ministerul Finanțelor. În România există încă un sistem educațional centralizat dar, din 2005, a început un proces de descentralizare și autonomie școlară în 3 județe.

Poziția Ministrului Educației și Cercetării este alocată, în prezent, Partidului Democrat. În timpul mandatului actualului Guvern, doi miniștri au fost numiți. În timpul mandatului Ministrului care a ocupat această funcție începând cu data de 11 martie 2004 a fost realizată, pentru prima dată, o analiză a sistemului de învățământ pe bază de indicatori specifici. Raportul a evidențiat o serie de probleme la nivelul sistemului de învățământ,²⁶ fapt care a generat planificarea unor reforme importante în domenii cheie. Aceste reforme priveau structura, descentralizarea, calitatea în educație, învățământul universitar etc. Pentru a depăși barierele și provocările identificate în sistemul de învățământ, ministrul a cerut o mărire semnificativă a bugetului alocat educației, până la 5 procente din PIB. Totuși, din cauza lipsei sprijinului politic, ministrul a demisionat și a fost înlocuit cu un alt reprezentant al Partidului Democrat, care a continuat reformele, inclusiv mărirea nivelului total al cheltuielilor publice pentru educație.

Ministerul Educației și Cercetării are un Departament pentru Minorități, în care lucrează un consilier și un inspector pentru romi. Mai mult, fiecare Inspectorat Școlar Județean numește un inspector pentru educație pentru populația de romi. Din 1993, minoritatea romă a avut un birou în cadrul Departamentului pentru Minorități. Acest birou și-a dovedit eficiența, făcând lobby pentru introducerea limbii romani ca limbă maternă în școli, asigurând cursuri de formare pentru profesori romi, numind inspectori pentru romi etc. Cu privire la educația pentru romi, Ministerul Educației și Cercetării a încercat să creeze o structură care, la nivel local, se bazează pe inspectori și mediatori școlari. În multe cazuri, acest efort bine intenționat și promițător nu s-a dovedit durabil. În ciuda măsurilor luate pentru îmbunătățirea accesului romilor la educație în perioada de tranziție, încă se înregistrează o frecvență scăzută și neșcolarizare a romilor.

Vice Prim-ministrul, care este și secretar de stat pentru cultură, educație și integrare europeană, joacă un rol activ în sprijinirea educației minorităților și lobby pentru a păstra educația pentru minorități, inclusiv pentru romi, pe agenda Guvernului.

O caracteristică cheie a sistemului educațional este instabilitatea care derivă, în primul rând, din schimbările frecvente în legislație și reglementări. Notificările și ordonanțele care reglementează

²⁶ În octombrie 2005, Ministerul Educației a publicat Raportul anual privind starea învățământului.

sistemul de învățământ sunt emise de Ministerul Educației și Cercetării. Structurile de conducere în educație au câteva niveluri în România, care corespund structurilor administrative la nivel național, județean și local.

Exceptând implementarea legislației și administrarea sistemului educațional, Ministerul Educației și Cercetării este responsabil și de organizarea de inspecții la nivel național. Alte organisme centrale au responsabilități în domeniul educației, care sunt definite prin acte normative separate. De exemplu, Ministerul Sănătății, de Interne și al Apărării administrează școli departamentale.

În plan teritorial, organismele de coordonare a învățământului preuniversitar se regăsesc la nivel județean, local și la nivelul unității de învățământ. Învățământul public pre-universitar este parte a serviciilor publice locale descentralizate. La nivel județean, Inspectoratele Școlare Județene se ocupă de probleme de educație și, la nivel local, autoritățile municipale au în sarcină, în special, probleme de întreținere.

Sunt 42 de Inspectorate Școlare Județene, care corespund celor 41 de județe și municipiului București. Aceste inspectorate au cumva un statut dual – sunt unități detașate ale administrației centrale, dar se comportă și ca organisme specializate descentralizate.

Pe de o parte, Inspectoratele Școlare Județene sunt subordonate Ministerului Educației și Cercetării. Ele sunt finanțate de stat prin Ministerul Educației și Cercetării, iar ministerul le stabilește structura prin Ordin al ministrului. Inspectoratele Școlare Județene asigură respectarea legislației și evaluarea sistemului și procesului de educație, precum și implementarea politicii educaționale stabilite de Ministerul Educației și Cercetării la nivel local.²⁷

Pe de altă parte, Inspectoratele Școlare Județene se comportă ca organisme specializate descentralizate la nivel regional, având următoarele atribuții: au propriile proiecte și implementează propriul buget și finanțează anumite unități și activități educaționale, precum se specifică în legislație. În județele în care școlile ofera studiul limbilor minorităților naționale, structura Inspectoratelor Școlare Județene include un inspector școlar pentru acest tip de educație. Pentru a se adresa problemelor specifice ale populației romă, fiecare Inspectorat Școlar Județean numește un inspector pentru probleme legate de educația romilor. Există și un mediator școlar, care facilitează relația dintre școală și comunitatea de romi.

La nivel local, învățământul este condus de administrația publică locală. Localitățile mai mari, cu organizare internă complexă, au o unitate separată, mică, responsabilă cu învățământul. În localitățile mai mici, responsabilitatea învățământului se cumulează în birouri care se ocupă de alte servicii sociale. Aceste birouri sunt înființate de consiliul local. Fiecare municipiu are și un consiliu școlar municipal care e înființat de consiliul local și care are un rol de sprijinire a școlilor din municipiu.²⁸

La nivel de școală, organismul de conducere este consiliul de administrație al școlii, un organism cu rol decisiv în domeniul administrativ. Este format din 5 până la 11 membri și este prezidat de directorul școlii. Consiliul de administrație al unei școli este format din: directorul școlii, directorul adjunct al școlii, contabil, reprezentanți alesi ai profesorilor și reprezentanți ai părinților, elevilor și autorității publice locale.

Rolul acestor organisme de conducere în educație este descris în legea privind administrarea de Stat și auto-administrarea în învățământ în următorul mod:

²⁷ <http://www.eurydice.org/Eurybase/Application/frameset.asp?country=RO&language=EN>.

²⁸ *Ibid.*

Administrare de stat	Auto-administrarea
<p>Directorul școlii:</p> <ul style="list-style-type: none"> ⇒ Acesta este primul grad de administrare, care se ocupa de procesul de admitere, eliberare de adeverință care atestă frecventarea cursurilor, decizie privind amânarea unor cursuri, etc. 	<p>Consiliul școlar:</p> <ul style="list-style-type: none"> ⇒ Consiliul de administrație al școlii, cu rol de decizie în aria administrativă, este format din 5-11 membri și prezidat de directorul școlii. Membrii sunt următorii: directorul școlii, directorul(i) adjunct(i), contabilul, reprezentanți ai părinților, elevilor și autorității publice locale.
<p>Consiliul local:</p> <ul style="list-style-type: none"> ⇒ Stabilește și supervizează școlile primare din rețeaua de stat, exercitând transferul de autoritate. ⇒ Înființează unități de învățământ preșcolar, cluburi școlare și alte facilități școlare, exercitând autoritatea de auto-guvernare. ⇒ Are rol de gradul întâi de administrare în probleme de frecvență obligatorie a școlii. ⇒ Are rol de al doilea grad în administrare când directorii de școala stabiliți de municipalitate au gradul întâi în administrare. 	<p>Consiliul școlar municipal:</p> <ul style="list-style-type: none"> ⇒ Înființat de consiliul local al municipalității, acest organism asigură întreținerea clădirilor și sprijină școlile în stabilirea și cheltuirea bugetului anual, conform regulilor specifice de finanțare și nevoilor școlii și a comunității locale.
<p>Consiliul județean:</p> <ul style="list-style-type: none"> ⇒ Inspectoratele școlare Județene asigură respectarea legislației și evaluarea sistemului de învățământ și proces la nivel local, dar asigură și implementarea politicii educaționale stabilite de Ministerul Educației și Cercetării. ⇒ Inspectoratele școlare Județene acționează ca organisme specializate, descentralizate, la nivel regional care proiectează și își execută propriile bugete și sunt finanțate de Stat prin Ministerul Educației și Cercetării; de asemenea, finanțează anumite unități și activități școlare, conform legii. 	<p>Consiliu școlar județean</p> <ul style="list-style-type: none"> ⇒ Are rol de organism consultativ care asigură interesul public. ⇒ E format din 11 membri, patru reprezentanți aleși ai directorilor de școala, doi ai părinților, trei președinți ai consiliilor școlare, un reprezentant la nivel regional, un reprezentant al Biroului Școlar Regional.

<p>Departamentul pentru învățământ județean:</p> <ul style="list-style-type: none"> ⇒ Înființează toate nivelurile de școală în cadrul rețelei de stat, dacă este necesar, inclusiv școli speciale primare și gimnaziale, centre pedagogice speciale și centre de consiliere psiho-pedagogică. ⇒ Oferă gradul al doilea de administrare în cazurile în care directorii de școală stabiliți de municipalitate au gradul întâi în administrare. 	<p>Consiliul școlar al elevilor:</p> <ul style="list-style-type: none"> ⇒ Reprezintă elevii de gimnaziu în relație cu conducerea școlii. ⇒ Este format din 5-11 reprezentanți aleși.
<p>Inspekția școlară de stat:</p> <ul style="list-style-type: none"> ⇒ Oferă supervizarea învățământului primar și secundar. 	
<p>Ministerul Educației și Cercetării:</p> <ul style="list-style-type: none"> ⇒ Conduce administrarea în învățământ. ⇒ Elaborează strategii, emite reglementări obligatorii și directive. ⇒ Aprobă rețeaua de stat a școlilor. 	

Structurile descrise mai sus au fost înființate ca parte a procesului de descentralizare a învățământului pre-universitar care a început la mijlocul anilor 1990. În prezent, acest proces de descentralizare este reglementat prin strategia de termen mediu²⁹ a Ministerului Educației și Cercetării, strategie aprobată de Guvernul României în decembrie 2005. Potrivit acestei strategii, descentralizarea va continua în domenii precum: curriculum, evaluare și avizare, resurse umane, rețea școlară și fluxuri de elevi, management, administrație, finanțe, monitorizare, sisteme de evaluare și control. Totuși, în prezent, strategia de descentralizare este implementată doar ca proiect pilot. Aceasta muncă e realizată în contextul Proiectului Băncii Mondiale care se axează pe dezvoltarea unui “Model de management bazat pe școală”, în 50 de școli din județele Dolj, Harghita și Iași. Începând cu anul școlar 2007-2008, implementarea strategiei se va extinde la toate școlile din aceste trei județe. Conform strategiei, procesul de descentralizare ar trebui extins la toate județele din România, începând cu anul școlar 2009-2010.

Deși strategia promovează explicit principiul echității și al șanselor egale, există îngrijorarea că procesul va întâlni diferite probleme, inclusiv segregarea etnică la nivel de școală și județean.

Experiențele trecute sugerează un tipar răspândit de prejudecată și discriminare împotriva romilor, din partea directorilor de școală, a părinților, a ONG-urilor, a micilor întreprinzători la nivel local, a organizațiilor profesionale, etc. Fără măsuri concrete de corecție, potentialul ca segregarea să existe este un risc clar în actualul model de descentralizare, care dorește să reorganizeze responsabilități la nivel local și să implice exact aceste elemente ale comunității locale în procesele decizionale din educație.

²⁹ Strategia de descentralizare a învățământului preuniversitar aprobată prin Memorandum în Ședința de Guvern din 20 Decembrie 2005, acesată la data de 5 iunie 2005, la următoarea adresă: <http://www.edu.ro/index.php/articles/c481/>.

Finanțare

Potrivit estimărilor Ministerului Educației și Cercetării bugetul alocat învățământului pentru anul 2006 a fost de 4,9% din PIB. Dar cifra este mai mult un țel al ministerului decât o realitate, deoarece contribuția autorităților locale și veniturile produse de școli, prin închiriere sau alte activități, sunt mult mai scăzute decât se precizează în informațiile de la Minister. Așadar, cheltuielile reale pentru educație în România se apropie de 3,1% din PIB.

În ceea ce privește cheltuielile pentru educație, proporția cea mai importantă din bugetul total – 36,57% – este alocată învățământului primar și secundar, ca urmare a numărului mai mare de elevi cuprinși în cadrul acestora (tabelul de mai jos).

26

Tabel 2. Cheltuieli pentru educație

	Preșcolar	Primar și gimnazial	Liceal, profesional și postlicea	Universitar
Cost mediu/elev¹	Euro 486			
Distribuția cheltuielilor publice pentru educație, pe niveluri de învăț.²	8,79%	36,57%	22,16%	21,30%

¹ Anul 2005, sursa: Ministerul Educației și Cercetării.

² Anul 2004/2005, sursa: INS.

Observație: 11,18% din bugetul pentru învățământ nu este alocat pe niveluri de educație.

Conform prevederilor Legii Învățământului (Lege Nr. 84/1995), învățământul public este finanțat de la bugetul de stat și din bugetele locale; agenții economici, persoanele fizice și juridice pot finanța și ei, direct, activități de educație și formare. Mecanismul de finanțare oferea deja premisele descentralizării administrării financiare și implicarea comunităților locale în alocarea de resurse financiare suplimentare pentru educație. Odată cu schimbările legale din mecanismul de finanțare realizate în 2004 descentralizarea administrării financiare devine efectivă. Prin Legea Nr. 354/iulie 2004, care modifică și completează Legea învățământului Nr. 84/1995 este propus un nou sistem de finanțare care urmează să fie aplicat gradual în perioada ianuarie 2005-decembrie 2007. În conformitate cu această lege și cu metodologiile de aplicare a prevederilor acesteia, baza de calcul a fondurilor alocate unităților de învățământ din bugetele locale sau prin intermediul acestora o constituie costul standard/elev sau preșcolar determinate pe bază de indicatori fizici de consum, niveluri și tipuri/filiiere de învățământ.

În luna decembrie 2005 Guvernul României a aprobat, prin memorandum, Strategia de descentralizare a învățământului preuniversitar în care sunt stabilite principalele etape care trebuie parcurse în procesul de descentralizare, inclusiv cea financiară. De asemenea, se prevede ca în perioada 2005-2006 să fie aplicate în condiții reale a unei formule de fundamentare și alocare a fondurilor bazate pe costul standard/elev. Astfel, actualul sistem de fundamentare și alocare bazat pe costuri și indicatori (de exemplu, număr de personal sau salariul mediu pe post didactic și nedidactic) ar putea fi înlocuit, diminuând semnificativ diferențele existente în ceea ce privește gradul de finanțare a unităților de învățământ.

Pentru punerea în practică a acestei prevederi, Ministerul Educației și Cercetării a elaborat un proiect de ordonanță de urgență în care se propun noi modificări la Legea învățământului și Legea finanțelor publice locale. Principalele modificări se referă la: posibilitatea legală a școlilor de a păstra fondurile atrase prin propriile inițiative; trecerea de la sistemul de finanțare pe categorii de cheltuieli la cel al finanțării pe programe; posibilitatea de a transfera sumele rămase necheltuite la sfârșitul anului pentru finanțarea de bază în anul financiar următor.

Conform noilor reguli, fondurile vor fi folosite pentru finanțarea învățământului sub forma:

- ⇒ Finanțării de bază (acoperirea cheltuielilor pentru desfășurarea în condiții normale a procesului de învățământ).
- ⇒ Finanțării complementare (acoperirea cheltuielilor de reabilitare, dezvoltării spațiilor de învățământ și acordarea unor facilități pentru elevi/cadre didactice).
- ⇒ Finanțarea compensatorie (acoperirea unor fonduri pentru activități didactice și educative suplimentare, inclusiv pentru asigurarea învățământului în limbile minorităților naționale).

Principalul efort pentru finanțarea învățământului continuă să fie cel susținut de bugetul de stat (cheltuieli de personal, burse și manuale școlare). Aceste fonduri sunt distribuite de bugetele locale prin intermediul consiliilor județene. Conform actualei strategii de descentralizare a învățământului preuniversitar, se preconizează însă ca până în anul 2010 să fie finalizat procesul de transfer de decizie, responsabilitate și resurse cu privire la organizarea, administrarea și finanțarea activității unităților de învățământ de la nivel central la nivel local și la nivelul unităților școlilor.

Facilități

Toate unitățile de învățământ public sunt proprietatea consiliilor administrației publice locale. La începutul anului școlar 2005/2006, sistemul de învățământ pre-universitar includea aproape 12.000 de instituții de învățământ, potrivit datelor Institutului Național de Statistică.

În anul școlar 2005/2006, existau 162.900 săli de clasă și laboratoare la nivel învățământului preuniversitar (inclusiv nivelul preșcolar) și mai mult de 15.000 la nivel universitar.

Starea generală a clădirilor și a echipamentului a fost influențată de lipsa resurselor financiare cu care s-a confruntat învățământul în anii anteriori. Starea fizică în care se află încă destul de multe școli, care au nevoie urgentă de reabilitare, ramane o problema. Chiar în prezent, unele școli, în special din mediul rural, nu sunt bine încălzite, în anumite comunități, de asemenea, rurale, nu există mijloace de transport public, lipsesc încă echipamentele, materialele didactice sunt învechite etc. Faptul că unele școli, inclusiv școli particulare, sunt mult mai bine echipate decât altele este un factor important de inegalitate în educație.

În ultimii ani, s-au implementat diferite programe al căror scop a fost reabilitarea clădirilor școlilor, dotarea cu materiale didactice, îmbogățirea fondului de carte. Aceste programe sunt:

- ⇒ Programul Phare 2001 – Accesul la educație a grupurilor dezavantajate, cu focalizare pe romi.
- ⇒ programul Phare 2003 – Accesul la educație a grupurilor dezavantajate.
- ⇒ Programul Phare TVET 2001-2003, prin care 122 de școli au primit echipament în valoare totală de 20 milioane de Euro.

- ⇒ Proiectul Băncii Mondiale de Reabilitare a Școlilor (ianuarie 1998-ianuarie 2004), cu un buget total de 130 milioane USD, care a reușit să reabiliteze 1.206 școli, 270.000 de elevi și profesori fiind beneficiari direcți.
- ⇒ Proiectul Băncii Mondiale pentru Învățământul Rural care are ca scop creșterea calității serviciilor educaționale din școlile aflate în mediul rural și, în particular, îmbunătățirea rezultatelor școlare ale elevilor din mediul rural. Principalele activități sunt: dezvoltarea competențelor profesionale și manageriale ale profesorilor și directorilor de școală; îmbunătățirea condițiilor de predare și învățare; întărirea parteneriatului școală-comunitate și capacitatea de luare a deciziilor la nivel local și central.

28

Școlile sunt obligate să acorde prioritate la înscriere elevilor care locuiesc în raza de acoperire a școlii, în limita unui plan aprobat de înscrieri. Înscrierea se realizează prin cererea scrisă a părintelui/tutorei legale. Regulamentul permite unui elev să se înscrie la o altă coală decât cea din zona în care locuiește, dar această situație e posibilă numai dacă numărul de elevi deja înregistrați la școală nu depășește numărul din planul de școlarizare. Înscrierea se face prin cerere scrisă a părintelui/tutorei și trebuie aprobată de consiliul școlii.

Resurse umane

În anul școlar 2005/2006, numărul total al profesorilor era de aproximativ 281.000. Distribuția în funcție de nivelul de învățământ este prezentată mai jos (Tabel 3). Potrivit datelor oficiale,³⁰ în 2002/2003, numărul total de persoane care predau limba romani era de 257.

În fiecare Inspectorat școlar există un inspector rom. Sunt 42 de inspectori, în total, fără a include inspectorul din cadrul Ministerului Educației. Responsabilitățile de acum ale inspectorilor includ: monitorizarea relevanței și adaptării educației la nevoile specifice ale comunității rom; monitorizarea adaptării reglementărilor la nevoile minorității rom; coordonarea și monitorizarea recensământului copiilor romi de vârstă pre-școlară și a celor care abandonează școala de timpuriu.

În anul 2000, inspectorii romi și reprezentanții ONG-urilor rom au definit rolul mediatorilor școlari. Principalele responsabilități ale mediatorilor se referă la: facilitarea relației dintre școală și familia elevului rom; identificarea de posibili profesori romi; identificarea și medierea conflictelor inter- și intra-comunitare; sprijinirea școlarizării copiilor romi la toate nivelurile de învățământ. Încă nu este foarte clar statutul mediatorului din punct de vedere al angajării. Anumiți mediatorii au fost angajați de autoritatea locală, alții de școală, ca profesori de limba romani.

Limba de predare

Legea învățământului și legislația anti-discriminare stipulează dreptul elevilor la educație în limba maternă. În conformitate cu legea, este asigurat învățământul în limba română, maghiară, germană, sârbă, ucraineană, slovacă, cehă, croată, turcă. În cazul romilor, limba de predare este, în mare parte, limba română (în anul școlar 2005/2006 numai 48 de elevi romi din clasele I-VIII studiau în limba romanes, cifră apropiată de cea a copiilor care studiau în limbile cehă, croată, respectiv

³⁰ *Dimensiunile învățământului pentru minoritățile naționale în România*. Ministerul Educației și Cercetării, București, 2003.

turcă, conform informațiilor Institutului Național de Statistică), cu prevederi adiționale pentru ore suplimentare de limba romani și istoria romilor, organizate precum s-a stabilit în curriculum național. Structura adoptată de curriculum e alcătuită dintr-un curriculum obligatoriu la nivel național, și un curriculum la decizia școlii. Curricula școlară este întocmită de grupuri de lucru, organizate în funcție de arile curriculare, care includ specialiști și profesori și sunt coordonate de experți din Consiliul Național pentru Curriculum.

Elevii majoritari de etnie română nu învață despre cultura, istoria și problemele minorităților. Curriculum național abordează aceste materii ca program educațional special pentru minorități. Curriculum național include materii școlare special create pentru copiii minoritari:

- ⇒ În instituțiile sau departamentele în care se predau ore într-o limbă a minorităților, studiul limbii materne e inclus în curriculum școlar de bază. În cazul claselor I și a ÎI-a, sunt 7-8 ore pe săptămână, scăzând la 3-4 ore în clasele a III-a și a IV-a.
- ⇒ În instituțiile sau departamentele în care orele se țin în limba română, orele pentru studiul limbii materne sunt incluse în curriculum școlar după clasa a ÎI-a și se predau între 3 și 4 ore pe săptămână.
- ⇒ Orele despre istoria și tradițiile unei minorități sunt incluse în curriculum, dacă școala decide să ofere această materie. Acest tip de ore sunt ținute în clasele a VI-a și a VII-a și se predau în limba maternă.
- ⇒ Reglementările precizează și oportunitatea elevilor de a studia religia în limbile minorităților naționale.
- ⇒ Pe lângă orele minime de limbă și istorie a minorităților incluse în curriculum de bază, școlile în care învață elevi minoritari pot alocă un număr adițional de ore pentru studiul acestor materii.

În ultimii ani, numărul școlilor care au inclus ore de limba romani în oferta școlară a crescut semnificativ. Potrivit datelor oficiale,³¹ în 2002/2003, limba romani se predă în 135 de școli la nivel preuniversitar (din învățământ primar, gimnazial și liceal). Un raport de progres al Agenției Naționale pentru Romi,³² privind implementarea strategiei pentru educația romilor arată că 24.010 elevi romi au optat pentru curricula aditională pentru romi. Raportul menționează că, din cei aproape 200.000 de elevi care se declară de etnie roma, 19.812 au ales să studieze limba și literatura romani pentru 3-4 ore pe săptămână, în timp ce 4.198 elevi au optat pentru istoria și tradițiile romilor.

Mai mult, un număr semnificativ de profesori a fost format pentru a predă limba Romani. Potrivit datelor oficiale,³³ în 2002/2003, erau 257 de profesori care predau limba romani.

³¹ *Dimensiunile învățământului pentru minoritățile naționale în România*. Ministerul Educației și Cercetării, București, 2003.

³² Raport privind progresele înregistrate în implementarea Strategiei Guvernului de îmbunătățire a situației romilor în perioada aprilie 2003 iunie 2005, București, septembrie 2005, p. 25.

³³ *Dimensiunile învățământului pentru minoritățile naționale în România*. Ministerul Educației și Cercetării, București, 2003.

Structura sistemului de învățământ, criteriile de progres și sistemul de examinare

Cele mai recente amendamente la Legea Învățământului, prin care s-a prelungit durata învățământului obligatoriu de la 8 la 10 ani, au adus câteva schimbări în structura generală a sistemului de învățământ. Noua structură a sistemului românesc de învățământ este următoarea:

- ⇒ Învățământul preșcolar destinat copiilor în vârstă de 3-5/6 ani; ultimul an de învățământ preșcolar este obligatoriu.
- ⇒ Învățământul obligatoriu care include: învățământul primar învățământul gimnazial (clasele V-VIII) și clasele a IX-a și a X-a de liceu, respectiv învățământ profesional (Școli de Arte și Meserii).
- ⇒ Școlile de Arte și Meserii (SAM) au durata de doi ani și oferă formare profesională pentru nivelul 1 de calificare. Absolvenții de SAM pot continua studiile în învățământul liceal, în condițiile în care mai frecventează un an școlar – anul de completare. Acest an asigură cel de-al doilea nivel de calificare.
- ⇒ Liceul cuprinde un ciclu inferior, obligatoriu, cu durata de 2 ani (clasele a IX-a și a X-a) și un ciclu superior – clasele a XI-a – a XII-a/a XIII-a. Liceul este structurat pe 3 filiere: teoretică, vocațională și tehnică. Liceele tehnice oferă o formare profesională corespunzătoare nivelului 3 de calificare. La finalizarea învățământului liceal elevii pot susține un examen național care asigură elevilor diploma de bacalaureat.
- ⇒ Învățământul postliceal are durata de 2-3 ani și oferă formare profesională corespunzătoare nivelului 3 de calificare. Accesul în învățământul postliceal este permis atât absolvenților de liceu cu diplomă de bacalaureat, cât și celor care nu au diplomă de bacalaureat.

Conform legii Nr. 288/2004 privind structura învățământului superior, acesta se împarte în doua niveluri: studii universitare cu durata de 3 ani și master – cu durata de 2 ani.

Școli speciale

Exceptând învățământul de masă, România are și un sistem paralel complex de școli primare și gimnaziale pentru copii cu dizabilități fizice și de dezvoltare. Acești copii sunt educați la școli primare speciale sau în clase speciale din școli primare obișnuite. Școlile speciale nu oferă același standard educațional ca școlile obișnuite. De exemplu, nu includ studiul limbilor străine. Din cauza standardelor curriculare și a așteptărilor scăzute, copiii din școlile speciale nu au practic nicio oportunitate să continue la alte niveluri de învățământ.

Mulți romi își încep educația în școli speciale fără a avea măcar șansa de a începe la o școală obișnuită. European Roma Rights Centre citează un psiholog care afirma: “majoritatea copiilor romi care frecventează școli speciale suferă de un handicap socio-cultural; ei aparțin unei subculturi, trăiesc într-un mediu de sărăcie, promiscuitate și analfabetism care împiedică dezvoltarea fizică și intelectuală normală”. Activiștii de drepturile omului raportează³⁴ că, în cazul unor școli

³⁴ Pentru o estimare privind numărul romilor în câteva școli speciale vezi: European Roma Rights Centre, *Stare de impunitate: Încalcarea drepturilor omului – cazul romilor din România*, 2001, p. 64. Citat în raportul “Dreptul persoanelor cu dizabilitati intelectuale. Acces la educație și angajare – Romania” Open Society Institute, 2005 p. 38. Procentajul estimat al romilor în câteva școli speciale e menționat în raportul “Discriminarea rasială în județele Arad, Cluj, Harghita, Sibiu și Timiș.” Liga Pro Europa, 2005, p. 18.

speciale, procentajul copiilor romi atinge 70-90%. Nu a existat nici o cercetare care să evalueze exact posibila supra-reprezentare a copiilor romi în școli speciale, deoarece România a neglijat să includă aceasta problema în proiectul Phare.

Potrivit unui raport al Programului UE de Monitorizare și Advocacy (EUMAP), copiii sunt evaluați de o echipă care e formată dintr-un pediatru, un neuro-psihiatru, un psiholog, un psihopedagog și un asistent social.³⁵ Raportul prezintă interviuri care arată că singurul și principalul obiectiv al școlilor speciale este să îi învețe pe copii să scrie și să socotească.³⁶ Un psiholog intervievat de EUMAP susține că această evaluare “este deseori superficială, deoarece psihologii care examinează copiii nu au instrumentele standardizate.”³⁷ Același raport menționează că numărul disproportionat de copii romi înscriși în școlile speciale e cauzat de un diagnostic greșit la care se ajunge din cauza barierelor de limbă și culturale.³⁸ Mai trebuie notat că, în anumite cazuri, părinții romi cu o situație materială precară își înscriu copiii în școlile speciale pentru mesele gratuite și materialele școlare oferite.

Învățământul “A doua șansa”

Din aprilie 1999, Open Society Foundation a inițiat un proiect experimental de atragere la școală a tinerilor de 14-25 de ani care nu au absolvit învățământul obligatoriu din motive sociale. Proiectul a fost conceput drept un program “A doua șansă”. Acest proiect are ca scop sprijinirea tinerilor care au abandonat școala în vederea continuării studiilor, astfel încât să poată susține examenul de bacalaureat și/sau să frecventeze cursurile SAM. Programul este rezultatul unei colaborări dintre instituțiile educaționale și administrația publică, pe de o parte, și partenerii sociali și organizațiile neguvernamentale care reprezintă societatea civilă, pe de cealaltă parte. Programul a devenit o politică educațională, iar MEC a emis mai multe acte normative cu privire la acesta:

- ⇒ Ordinul Nr. 5735/29.12.2005 privind aprobarea programelor de învățământ pentru pentru programul “A doua șansă” – învățământ gimnazial.
- ⇒ Ordin Nr. 5333/25.10.2005 privind aplicarea programului “A doua șansă” în anul școlar 2005-2006.
- ⇒ Ordin Nr. 5160/6.10.2005 privind aplicarea programului “A doua șansă” în anul școlar 2005-2006.³⁹

Ajutor social pentru elevi

Accesul la educație pentru toți copiii și tinerii este facilitat printr-un sistem de protecție socială care îmbracă diferite forme, precum: acordarea de servicii și facilități instituționale; burse de merit; burse de excelență; burse de studiu; burse sociale și o reducere a cheltuielilor pentru transport public.

³⁵ *Dreptul persoanelor cu dizabilitati intelectuale. Acces la educație și angajare – Romania*, Open Society Institute, 2005, p. 36.

³⁶ Id., p. 43.

³⁷ Id., p. 36.

³⁸ Id., p. 49.

³⁹ <http://www2.edu.ro/index.php?module=articles&func=&catid=492>.

În România există patru tipuri de burse la nivel universitar:

- ⇒ Bursă de excelență, 50 Euro/lună.
- ⇒ Bursă socială, acordată elevilor săraci, în jur de 45 Euro/lună.
- ⇒ Bursă de merit, pentru elevi cu rezultate foarte bune la învățătura, 58 Euro/lună.
- ⇒ Burse de performanță pentru cercetători studenți, 70 Euro/lună.

Sunt două tipuri de burse la nivel liceal:

- ⇒ Bursă socială, acordată printr-un program numit Bani pentru liceu, care asistă elevi foarte săraci cu 50 Euro/lună.
- ⇒ Bursă de merit, pentru elevi cu rezultate excelente, 11 Euro/lună.

Există un singur tip de burse pentru învățământul primar și gimnazial (clasele I-VIII): burse sociale, pentru elevi ale căror familii câștigă mai puțin de 45 Euro/lună pe membru de familie. Aceasta bursa e în valoare de 11 Euro/lună.

Începând cu 1998, doar 150-200 elevi romi, pe an, au primit bursă pentru studii universitare. Se estimează că numărul total al studenților romi care frecventează în prezent o facultate în România este mai mare de 800.

Legislație cheie

În ultimii ani s-au adoptat noi reglementări în educație, care includ următoarele:

- ⇒ Legea Nr. 268/iunie 2003 pentru modificarea și completarea Legii învățământului Nr. 84/1995, prin care s-a extins perioada învățământului obligatoriu de la 8 la 10 ani și s-a redus vârsta de înscriere la școală de la 7 la 6 ani.
- ⇒ Legea Nr. 354/2004 pentru modificarea Legii învățământului privind introducerea unui nou sistem de finanțare pentru învățământul public, cu scopul de a asigura descentralizarea finanțării la nivel de unitate școlară. Prevede, de asemenea, reorganizarea rețelei școlare.
- ⇒ Legea Nr. 349/2004 pentru modificarea și completarea Legii Nr. 128/1997 privind Statutul personalului didactic. Una dintre prevederile sale se referă la implementarea noului sistem de finanțare și management, precum și la remunerația acordată personalului didactic și administrativ.
- ⇒ Legea Nr. 87/2006 pentru aprobarea Ordonanței de urgență a Guvernului Nr. 75/2005 privind asigurarea calității educației.
- ⇒ Notificarea Nr. 29323/20.04.2004, emisă de Ministerul Educației și Cercetării, care interzice orice formă de segregare în sistemul de învățământ pre-universitar. Notificarea interzice segregarea copiilor romi în școală.

Actualul statut al învățământului

Situația sistemului românesc de învățământ este descrisă mai jos:

Tabel 3. Numărul de instituții de educație, elevi/studenti și cadre didactice, pe niveluri de învățământ (2005/2006)

Tip de școală	Nr. de școli	Nr. de elevi	Nr. de profesori	Proportie elev/profesor (aprox.)
Toate Tipurile	11.701	4.360.831	281.034	16
Grădinițe	3.769	648.338	35.755	18
Școli primare (doar clasele I-IV) ^a	305	124.619	5.334	17
Școli generale (clasele I-VIII)	5.942	1.775.942	139.155	11
Licee	1.410	767.439	61.914	12
SAM	90 ^b	284.412	6.234	25 ^d
Șc. postliceale	78 ^c	43.617	1.099	46
Universități (publice și private)	107	716.464	31.543	23

33

Observație. Informațiile cuprind și învățământul special.

- Cele 6.247 școli cu clase I-IV și I-VIII (305+5942) sunt unități școlare independente. (Atenție! Comparativ cu anul școlar precedent, se înregistrează o scădere importantă a numărului de unități de învățământ cu clase I-IV și chiar I-VIII)
- Pe lângă cele 90 de unități și grupuri școlare independente, există și 1.473 secții de învățământ profesional care funcționează pe lângă alte tipuri de unități școlare.
- Pe lângă cele 78 de unități școlare independente există și 358 secții de învățământ postliceal pe lângă alte tipuri de unități școlare.
Sursa: Institutul Național de Statistică, 2005.
- Cifra corespunde anului școlar 2004/2005; Sursa: Ministerul Educației și Cercetării, 2005.

România înregistrează o tendință pozitivă în ceea ce privește participarea la educație la toate nivelurile de învățământ. Totuși, un indicator care arată o barieră din perspectiva eficienței educației este rata abandonului școlar la nivelul învățământului primar și gimnazial. În perioada 2000-2005, rata abandonului școlar calculat prin metoda input-output (intrare-ieșire) arată o creștere de la 0,6% la 1,3% în învățământul primar și de la 0,6% la 2% în învățământul gimnazial.

Tabel 4. Indicatori privind participarea și eficiența sistemului de educație – an școlar 2005/2006

	Pre-școlar	Primar	Gimnazial	Învățământul liceal și profesional	Superior
Rata brută ⁴⁰ de înscriere	74,7	106,1 ^a	97,4	75,0	44,8
Rata de înscriere în învățământul preșcolar a copiilor de 5 ani	86,0				
Rata de înscriere în învățământul preșcolar a copiilor de 6 ani	76,5				
Rata netă de înscriere		93,5	85,2	67,1	25,9
Ponderea elevilor intrați pentru prima dată în clasa I care au frecventat învățământul preșcolar	91,5				
Rata de tranziție	–	–	–	90,8	68,8
Rata de abandon	–	1,3	2,0	2,3 ^b /5,5 ^c	–
Rata abandonului pe cohortă în învățământul primar ^d	9,4				
Rata abandonului per contingent în învățământul gimnazial ^d	11,9				
Rata de absolvire ^e	–	102,6	103,7 ^f	90,0 ^g	33,4 ^h

Observație. Datele referitoare la rata de abandon (inclusiv abandonul pe cohortă) și rata de absolvire corespund anului școlar 2004/2005, ultimul an pentru care există date disponibile pentru calcularea indicatorilor.

a. Pentru anul școlar 2003-2004, Ministerul Educației și Cercetării a decis să micșoreze vârsta înscrierii în învățământul primar de la 7 la 6 ani. Ca urmare, în acest an s-au înscris în clasa I copii de 6, dar și de 7 ani. Înscrierea unui număr mai mare de copii în clasa I (de 6 și 7 ani) a condus la creșterea ratei brute de înscriere în învățământul primar, aceasta depășind 100%.

b. Liceu.

c. Învățământ profesional.

d. Include persoane decedate sau care au emigrat.

e. Indicatorul este calculat prin luarea în considerare a numărului de elevi înscriși în ultima clasă a fiecărui ciclu de învățământ (a IV-a, a VIII-a, a XII-a, respectiv ultimul an de facultate) și populația în vârstă teoretică de absolvire de 10, 14, 18, respectiv 23 de ani. Ratele de absolvire a învățământului liceal și universitar corespund anului școlar 2003/2004.

f. Procentul depășește 100% dat fiind că elevii care absolvă învățământul primar, respectiv gimnazial sunt și în vârstă teoretică de absolvire (10 ani, respectiv 14 ani), dar și sub sau peste aceste vârste.

g. Absolvenți cu și fără diplomă de absolvire.

h. Absolvenți cu și fără diplomă de licență.

Sursa: Calculat pe baza informațiilor de la Institutul Național de Statistică.

⁴⁰ Rata brută se calculează prin împărțirea numărului total de elevi cuprinși într-un anumit nivel de învățământ, indiferent de vârstă, la numărul total de copii de vârstă oficială corespunzătoare nivelului respectiv de învățământ. Vârsta oficială corespunzătoare nivelului primar de învățământ este 7-10/6-9 ani.

România a luat parte la Programul pentru Evaluarea Internațională a Elevilor (PISA) și Tendințe în Internaționale în Studiu Matematicii și al Științelor (TIMSS). Cu un scor global pe domeniile evaluate de 432, România s-a situat pe locul 34 din 43 de țări participante la evaluarea internațională PISA din 2001, ceea ce reprezintă mai puțin decât media OECD (ponderea de performare medie a României a fost de 85% din media OECD). Scorurile elevilor la domeniul competențe lingvistice (428) plasează România pe locul 34, fiind devansată de 31 de țări și devansând 6 țări. La matematică, România ocupă, de asemenea, locul 34, cu un scor de 426. La științele naturii, scorul înregistrat (441) este ușor mai mare decât la matematică și competențe lingvistice. Conform evaluărilor PISA realizate în anul 2003, România a înregistrat rezultate îngrijorătoare privind nivelul de alfabetizare. Pe o scală de la 1 la 5 (unde 1 este nivelul cel mai redus), peste 40% dintre elevii în vârstă de 15 ani cuprinși în eșantion înregistrau nivelul 1 de alfabetizare sau mai scăzut. Aceste rezultate plasează România pe cea mai slabă poziție dintre noile state membre UE. Mai mult de 41% dintre elevii de 15 ani din România au obținut un scor de 1 sau mai puțin pe când, în Europa, doar 19,4% dintre tinerii de 15 ani au intrat în această categorie. Potrivit sondajului TIMSS (2003), România s-a plasat pe o poziție medie la matematică și științele naturii, în comparație cu alte țări, precum arată tabelul Nr. 5.

Tabel 5. Scoruri medii obținute de elevii români la matematică și științe – TIMSS, pe medii de rezidență și gen (2003)

	Total	Fete	Băieți	Urban	Rural
Scor mediu la științele naturii	470 (474 – scor mediu internațional)	465	474	489	451
Scor mediu la matematică	475 (467 – scor mediu internațional)	477	473	499	451

Sursa: Noveanu, G.N. și alții, Învățarea matematicii și a științelor naturii. Studiu comparativ(III), București, 2005.

Cu toate acestea, potrivit datelor TIMSS, se manifestă discrepante majore între elevii care locuiesc în mediul urban și cei din mediul rural. Elevii din clasa a VIII-a din mediul rural au avut scoruri mai mici, atât la matematică (-48 puncte), cât și la științele naturale (-38 puncte). În același timp, se pot constata diferențe importante între performanțele elevilor proveniți din școli înalt performante și cei care provin din școli slab performante. În general, școlile înalt performante sunt acele școli care dispun de resurse materiale adecvate (materiale didactice, echipament etc (Tabel 6).

Tabel 6. Performante și tendințe în performante de a lungul a 8 ani: TIMSS 1995, 1999 și 2003

	Școli înalt performante	Școli de nivel mediu	Școli slab performante
Scor mediu științe naturale	503	471	452
Scor mediu matematică	507	478	450

Sursa: Noveanu, G.N. și alții, Învățarea matematicii și a științelor naturii. Studiu comparativ(III), București, 2005.

Indicatori ai statutului elevilor romi în sistemul educațional

Conform surselor oficiale – care, de fapt, pot raporta mai puțin în cazul populației de romi, deoarece nu toți romii își declara etnia – numărul elevilor romi înscriși în învățământ în anul școlar 2005/2006 a depășit numărul de 74.000 elevi Distribuția pe niveluri de învățământ este prezentată mai jos:

Tabel 7. Populația de romi de vârstă școlară, pe niveluri de educație, în anul școlar 2005/2006

Pre-școlar	Primar	Gimnazial	Liceal	Educație profesională	Total
12.427	38.670	21.586	1.011	2.728	76.422

Observație: Din totalul de 60.256 elevi din învățământul primar și gimnazial, 1.662 erau cuprinși în învățământul special.

Sursa: Institutul Național de Statistică, 2005.

Rata frecvenței școlii la populația de romi este semnificativ mai mică decât în cazul ne-romilor. Potrivit unui studiu realizat de Institutul de Cercetare a Calității Vieții,⁴¹ în 1998, procentul copiilor romi de 7-16 ani care erau cuprinși în învățământ a fost de aproximativ 62%, iar proporția celor care au abandonat școala sau nu au mers deloc la școala a fost de aproape 30%.

Tabel 8. Școlarizarea copiilor romi în 1998

Copii de vârstă școlară (7-16 ani)	Înscriși	Care au abandonat școala	Care nu au fost deloc înscriși	Nu știu/nu raspund
	61,4%	11,6%	18,3%	8,7%

Sursa: Date de la Institutul pentru Cercetarea Calității Vieții, 1998.

Un studiu recent al PNUD confirmă diferența dintre romi și ne-romi în ceea ce privește înscrierea la școală.

Tabel 9. Înscriere în învățământul primar, în funcție de vârstă, în România

	Vârstă: 7	Vârstă: 8	Vârstă: 9	Vârstă: 10	Vârstă: 11	Vârstă: 12	Vârstă: 13	Vârstă: 14	Vârstă: 15
Populație majoritară care locuiește lângă romi (%)	95	92	100	96	100	88	96	91	88
Romi (%)	83	93	85	95	81	72	66	59	55

Sursa: PNUD, Faces of Poverty 2005, disponibil la <http://vulnerability.undp.sk/>.

⁴¹ *Indicatori privind comunitățile de romi din România*, editura Expert, București, 2002.

Același studiu PNUD arată că, dacă media națională a copiilor de 12 sau peste 12 ani care au absolvit cel puțin învățământul primar este de 94,4 în cazul romilor, procentul este de 46%. Adică mai puțin de jumătate decât media națională.

Aceasta diferență majoră este și mai mare în cazul înscrierii în învățământul pre-școlar. Rata de înscriere a copiilor romi în vârstă 3-6 ani la grădiniță este de patru ori mai mică decât media națională la același grup de vârstă.⁴²

Copiii romi fără educație reprezintă aproximativ 80% din totalul copiilor fără neșcolarizați din România.⁴³ Așadar, continuă să existe o rată înaltă a analfabetismului la romi. Datele de la recensământului din 2002⁴⁴ arată următoarea situație cu privire la analfabetism la persoanele de 10 sau peste 10 ani: 2,6% din populația totală; 2,1% români; 1,4% maghiari și 25,6% romi.

Dimensiunea și natura segregării romilor, bariere pentru frecvență și înscriere școlară

Trei fapte influențează, în mod evident, participarea slabă a romilor la procesul educațional:

- ⇒ Rata de înscriere a romilor în învățământul pre-școlar este redusă, iar rata abandonului școlar ridicată, în special după primele patru clase (învățământul primar) și în clasa a VIII-a (înainte de liceu).
- ⇒ Deși România nu a avut o politică explicită de segregare, există o segregare de facto la nivel de țară, care începe de la primele niveluri de învățământ – în special din cauza claselor speciale din școli.
- ⇒ Ca urmare a mediului ostil din școli și a lipsei de oportunități pentru copiii lor, există o slabă implicare a părinților în educația copiilor.

Următoarele secțiuni oferă detalii despre aceste bariere educaționale:

1. Exista bariere pentru înscrierea populației de romi în învățământul pre-școlar și școlar, în România:

- ⇒ Aproximativ 80% dintre copiii romi din România nu au o șansă reală de a se înscrie în învățământul pre-școlar, deoarece grădinițele sunt doar parțial finanțate la nivel local și plătite de părinți și pentru că, la înscrierea în clasele de grădiniță, care au un număr limitat de locuri, se acordă prioritate copiilor ai căror părinți au o slujbă. Nu există o prevedere în România prin care educația pre-școlară să fie obligatorie. Drept rezultat, aproximativ 80% dintre copiii romi nu sunt pregătiți pentru școală.

⁴² Datele din studiul ICCV din 1998 arată că participarea copiilor romi (3-6 ani) la învățământul pre-scolar este de 17,2%, iar media națională, din același an, a fost de 67%. Surdu, M., "Educația școlară a populației de romi" în *Romii din România*, Zamfir C., Preda M. (ed), București, Expert, 2002, p. 106.

⁴³ *Participarea școlară a copiilor romi. Probleme, soluții, actori*, Ministerul Educației și Cercetării, Institutul pentru Științele Educației, Institutul pentru Cercetare a Calității Vieții, București 2002, editura MarLink, p. 47.

⁴⁴ Recensământ 2002. Tabel 59. Institutul Național pentru Statistică.

- ⇒ Înscrierea în învățământul primar nu atinge 100% în România. Dintre cele 7% care rămân, aproximativ 80% sunt romi. Acest lucru se întâmplă pentru că un procent semnificativ dintre copiii romi nu au acces la școală, din cauza lipsei actelor de identitate. În primul rând, lipsa documentelor necesare și slaba aplicare a învățământului obligatoriu îi împiedică pe copii să se înscrie la școală.⁴⁵
- ⇒ Frecvența școlară este limitată de drumurile proaste sau inexistente din comunitățile de romi și absența mijloacelor de transport în comun, în special când condițiile meteorologice sunt defavorabile. Acolo unde există transport public, distanța dintre zona rezidențială și școală îngreunează decizia părinților din familii defavorizate de a-și înscrie copiii la școală și de a-i trimite la școală, din cauza cheltuielilor cu transportul.
- ⇒ Ratele disproporționate de mari de sărăcie în cazul romilor, în raport cu populația majoritară limitează posibilitatea multor romi de a-și permite costurile directe ale școlarizării, precum ar fi hainele, hrana sau materiale didactice, precum și costurile indirecte. Familiile pot solicita copiilor să muncească, fie acasă, fie în altă parte. Nu se cunoaște dimensiunea acestui fenomen în gospodăriile de romi, dar sunt multe rapoarte despre copii care abandonează școala pentru a munci.
- ⇒ Bariera creată de limba romani pentru o parte din populația romă nu este recunoscută sau nu se încearcă rezolvarea ei. Lipsa unui sistem educațional bilingv împiedică accesul copiilor romi la educație și influențează negativ rezultatele școlare. Cu excepția unui proiect pe scara mică a unui ONG rom (Amare Rromentza), prin care s-a înființat o grădiniță bilingvă pentru 20 de copii romi, nu sunt alte inițiative în acest sens (în plus, există 48 de elevi care studiază în limba romani, în învățământul primar și gimnazial).

2. Educația segregată pentru copiii romi este o practică obișnuită în România.

Segregarea școlară este un rezultat al deciziei directorilor de școală sau al segregării rezidențiale. În prezent, notificarea Ministerului Educației și Cercetării care interzice segregarea nu a avut măsuri clare de aplicare, nu are forța legală și nu prevede măsuri bugetate de desegregare. Nu este ușor de evaluat dimensiunea problemei, deoarece nu sunt statistici oficiale despre segregarea școlară a romilor în România. Dar câteva date arată că 12-20% dintre copiii romi merg la școli unde mai mult de 50% sau chiar 70% dintre elevi sunt romi:

- ⇒ Un studiu din 1998,⁴⁶ bazat pe un recensământ al școlilor rurale, estimează că 12,2% dintre școlile cu elevi romi sunt segregate, mai mult de 50% dintre elevi fiind romi. Un total de 38.334 de elevi romi studiază în aceste școli. Un raport mai recent al PNUD⁴⁷ conține date similare, referindu-se atât la mediul rural, cât și urban. Deși folosește o metodologie diferită – un chestionar completat de romi – studiul prezintă o imagine relativ similară despre segregare: 13,5% dintre elevii romi învață în clase din școli cu o majoritate de elevi romi. Totuși, ambele cifre pot subestima dimensiunea segregării. De exemplu, un studiu recent al Băncii Mondiale care avea ca scop prezentarea unei imagini a dimensiunii sărăciei la romi a folosit un eșantion

⁴⁵ Un număr estimat de 47.000 de oameni în România nu au documentele de identitate necesare accesării de servicii publice. Vezi <http://www.romaeducaționfund.org/REFNeedsAssessment.pdf>.

⁴⁶ *Participarea școlară a copiilor romi. Probleme, soluții, actori*, Ministerul Educației și Cercetării, Institutul pentru Științe Educaționale, Institutul de Cercetare a Calității Vieții, București 2002, editura MarLink.

⁴⁷ *Romii în Europa centrală și de est. Evitarea capcanei dependenței*, PNUD, Bratislava, 2002.

de 848 de comunități omogene și izolate, formate din câte 20 de gospodării sau mai multe, în 549 localități (într-o localitate putând fi mai mult de o singură comunitate).⁴⁸ Este foarte probabil că elevii romi din aceste comunități segregate rezidențial să frecventeze școli segregate, ceea ce sugerează un tipar des întâlnit al segregării bazate pe locul de reședință.

- ⇒ Chiar și Ministerul Educației și Cercetării știe despre problemă: ca răspuns la notificarea Ministerului care interzice segregarea, 30 din cele 42 de inspectorate școlare județene au trimis rapoarte despre segregare din județele în care ființează. Acest lucru a fost rezultatul unui proiect Phare, cu titlul "Accesul la educație pentru grupuri dezavantajate, cu focalizare pe romi", care includea o componentă al cărei obiectiv era identificarea tuturor cazurilor de segregare în educație în județele pilot, selectate în colaborare cu inspectoratele școlare, ONG-uri și alți actori relevanți.⁴⁹
- ⇒ Dimensiunea segregării în școala se poate atribui doar parțial segregării rezidențiale. Sunt cel puțin șase tipuri de bază de comunități de romi:⁵⁰ comunități urbane din centrul orașului, comunități urbane care locuiesc la bloc, comunități urbane de la periferie, comunități din cadrul comunităților rurale, comunități rurale periferice și comunități "autonome" (izolate). Măsurile de desegregare pot fi aplicate pentru toate aceste tipuri de comunități.
- ⇒ Excețând faptul că educația segregată este o practică discriminatorie care nu sprijină integrarea socială, mecanismele financiare aplicate în România au creat, aparent, o situație în care școlarizarea segregată este semnificativ mai scăzută calitativ. Indicatorii acestui fapt sunt următorii:⁵¹
 - Probabilitatea de a exista clase supraaglomerate în școlile primare în care predomină elevii romi este de trei ori mai mare decât pentru alte școli rurale. Pentru învățământul gimnazial, în școlile în care sunt mai mulți elevi romi, probabilitatea crește de nouă ori.
 - În școlile cu număr mare de elevi romi, nu există o bibliotecă în aproape trei sferturi din cazuri.
 - În școlile în care predomină elevii romi, lipsa cadrelor didactice calificate este de două ori mai frecventă decât media. Există o corelare evidentă între ponderea romilor în școli și ponderea profesorilor necalificați din aceste școli. Procentul școlilor cu număr mare de mulți elevi romi și în care ponderea cadrelor necalificate este între 50 și 75%, este aproximativ de 5 ori mai mare decât media. Procentul școlilor în care sunt mai mulți elevi romi și în care ponderea cadrelor necalificate depășește 75%, este de 10 ori mai mare decât media. Dacă pentru întregul sistem de învățământ ponderea elevilor care promovează examenul de capacitate este de 68%, în școlile cu majoritate de elevi romi ponderea este de doar 44,6%.
- ⇒ Trebuie menționat că majoritatea "beneficiarilor" acestei educații segregate, atât copiii, cât și părinții romi, sunt perfect conștienți că nu primesc o educație egală în școlile cu procent

⁴⁸ *O hartă socială a romilor*, Banca Mondială, București, iulie 2005.

⁴⁹ Proiectul Phare are ca scop și să sprijine actorii locali în identificarea și implementarea de măsuri eficiente de desegregare. Rezultatele așteptate sunt: evaluarea cazurilor de segregare în fiecare județ din proiect, bazat pe definiția Ministerului Educației și Cercetării; recomandări pentru planuri de desegregare în fiecare caz; și înființarea unui sistem de evaluare și monitorizare pentru un plan de desegregare. Aspectele planului experților în educația romilor cu privire la segregare școlară și desegregare au fost elaborate cu asistența a două ONG-uri române: Romani CRISS și partenerul din proiect, Agenția Împreună. Planul revizuit de lucru este atașat acestui document.

⁵⁰ Realizat într-un studiu din 2006.

⁵¹ Mihai Surdu, *Calitatea educației în școlile cu număr ridicat de elevi romi în România*, Roma Rights Review, Nr. 3-4, 2002, Budapesta.

mare de elevi romi. Un studiu PNUD⁵² arată că majoritatea părinților romi consideră că școlile mixte oferă o educație mai bună pentru copiii lor, decât școlile în care elevii romi formează majoritatea sau domină.

3. Discriminarea este prezentă în toate procesele în care judecățile personale pot influența luarea de decizii în sistemul de învățământ și este principalul factor care contribuie la un mediu ostil în școli.

Aceasta discriminare descurajează părinții romi în a-și asuma un rol activ în educația copiilor lor. Distanța socială dintre romi și majoritate și prejudecățile negative ale majorității afectează serios posibilitățile educaționale ale elevilor romi. Manifestarea acestei probleme include:

40

- ⇒ Un studiu⁵³ din 2005 dezvăluie distanța socială enormă dintre majoritate, în România și minoritatea romilor. Indexul IDS (indexul distanței sociale), care măsoară potențialul contactelor dintre diferite grupuri sociale, indică un nivel înalt de respingere a grupului etnic rom. Romii sunt plasati pe cel de-al treilea loc al discriminării sociale, după homosexualii/lesbiene și persoane cu dizabilitati mentale. Drept consecință, discriminarea îi împiedică pe romi să aibă rezultate bune în toate domeniile, inclusiv educație.
- ⇒ Discriminarea romilor de către părinți, copii și profesori ne-romi contribuie la o frecvența școlară scăzută. Discriminarea poate descuraja un copil să meargă la școală și afectează calitatea educației la clasă. Potrivit unei cercetări,⁵⁴ mai mult de jumătate dintre femeile romie intervievate credeau că sistemul de învățământ discriminează copiii romi.
- ⇒ Studiile calitative documentează exemple de discriminare și abuz al elevilor romi de către profesori. Incidentele analizate variază de la profesori care îi ignoră pe romi în clasă până la ironii și abuz fizic. Discriminarea poate fi explicită – ca în cazul înființării de clase separate – sau mai subtilă, când părinții își descurajează copiii să se joace cu colegii de clasă de etnie roma.
- ⇒ Segregarea rezidențială are un impact direct asupra mediului educațional, deoarece o înscriere la școala a unui număr mare de romi reflectă cât de concentrată e comunitatea de romi. Dar și condițiile neadecvate de locuire influențează rezultatele școlare, în alte moduri. Mulți copii romi nu au condițiile de bază de învățare în afara școlii sau să își facă temele. Stigmatul atașat locuitorilor din “ghetouri” îi poate împiedica pe copiii romi să aibă o relație cu colegii ne-romi și le provoacă o scădere a stimei de sine. O stimă de sine slabă, în schimb, are o influență negativă asupra aspirațiilor și rezultatelor școlare. De asemenea, în comunitățile izolate și dezavantajate în care performanța școlară se întâlnește rar și e irelevantă, e mai greu de apreciat importanța școlarizării.
- ⇒ Pentru minoritatea romă, lipsa unor modele de succes combinată cu statutul marginal al romilor în sistemul de învățământ înseamnă că sunt doar câteva exemple de încurajare a părinților să își înscrie copiii în învățământul primar.

⁵² *Romii în Europa centrală și de est. Evitarea capcanei dependenței*, PNUD, Bratislava, 2002.

⁵³ Studiu realizat de CURS (Centrul de Sociologie Urbană și Regională) pentru CNCD (Consiliul Național pentru Combaterea Discriminării): *Percepții și atitudini față de fenomenul de discriminare*, CURS, decembrie 2005, p. 8-12. disponibil în limba română la <http://www.curs.ro>, începând cu 28 mai, 2006.

⁵⁴ Publicat de Open Society Institute în 2006.

⇒ Așteptările negative: pe de o parte, calitatea scăzută a educației îi convinge pe mulți copii romi că educația nu merită să investești în ea. Studiul în clase segregate, în condiții proaste, notele mici și repetarea anilor de studiu pot fi umilitoare și pot submina încrederea unui copil. Copiii pot să experimenteze discriminarea și la școală – o situație care le reduce dorința de a continua. În schimb, mulți profesori din școlile cu număr mare de elevi romi au așteptări scăzute de la romi. Acești profesori au tendința de a stabili standarde mai joase de rezultate educaționale pentru copiii romi decât pentru alți elevi.

Evaluarea calitativă a stării sistemului de învățământ

41

Din cauza schimbărilor frecvente din legislație și procesul continuu de reformă, monitorizarea sistemului de învățământ nu e foarte clară. Există o nevoie de a stabili un sistem general și coerent de învățământ care e susținut de legislație clară și comprehensivă. Aspectele acestui sistem sunt analizate în capitolul ce urmează.

Administrarea școlii

Un consiliu școlar e format din 9-15 membri. Consiliul include și reprezentanți ai consiliului părinților și ai consiliului elevilor – pentru elevi de clasa a IX-a sau mai mari. În unele școli, consiliile părinților și al elevilor sunt foarte active, dar în altele nu iau parte la procesul de luare a deciziilor. Destul de des, cadrele didactice nu îi privesc pe părinți și elevi drept parteneri efectivi în procesul de luare a deciziei. Școala îi solicită pe părinți să rezolve probleme administrative, dar îi consultă rar în probleme de educație. Se creează un climat de suspiciune și tensiune. Când apare o problemă, părinții și profesorii se acuză unii pe ceilalți. Elevii și părinții romi sunt rareori reprezentați în consiliile școlare tipice. Cultura diferențelor nu e prezentă în toate unitățile școlare.

Profesori

Inspectoratele școlare județene continuă să întocmească contracte de angajare, să recruteze și să demita cadre profesionale.

Există un sistem de standarde profesionale pentru profesori, bazat pe competențe de predare. Consiliul Național de Formare Continuă a Profesorilor acreditează programele de formare a profesorilor și curriculum de formare. Totuși, cursurile de perfecționare pentru profesori sunt insuficiente, iar procedura de acreditare este standardizată și relativ birocratică. Nu multe dintre programele de formare disponibile dezvoltă competențele necesare predării în clase multiculturale. Există planuri de includere a noi sisteme de stimulare pentru profesori astfel încât să urmeze astfel de cursuri, precum un bonus la salariu pentru proiecte educaționale și activități conexe. În prezent, profesorii au dificultăți de acomodare la multiplele schimbări din sistem.

Potrivit noilor reglementări adoptate în 2004,⁵⁵ învățământul superior din România include cursuri universitare de lungă durată și de scurtă durată. Sunt câteva tipuri de instituții de învățământ superior: universități (publice acreditate și particulare acreditate sau autorizate), academii, institute și colegii.

⁵⁵ Legea Nr. 288/ 2004.

Începând cu anul universitar 2005/2006, învățământul superior de lungă a fost restructurat în 3 cicluri:

- ⇒ Primul ciclu, care durează 3-4 ani, acordă studenților între 180 și 240 de credite în Sistemul European de transfer de credite. După absolvirea învățământului superior de scurtă durată, care acordă 180 de credite, și absolvirea examenelor finale, studenții primesc o diplomă de absolvire.
- ⇒ Al doilea ciclu, care durează 1-2 ani, adaugă alte 60-90 de credite în Sistemul European de transfer de credite. Se desfășoară în același domeniu în care studentul are deja o diplomă de absolvire sau în alt domeniu. După absolvirea examenului final, studentul primește o diplomă de master.
- ⇒ Al treilea ciclu durează, de obicei, 3 ani sau, în cazuri speciale, 4-5 ani, iar studiile se finalizează cu susținerea tezei de doctorat. Absolventul primește diplomă de doctor.

42

Reforma sistemului românesc de învățământ superior reprezintă un efort de a crea un sistem de învățământ superior compatibil cu standardele europene. Implementarea reformelor în conformitate cu procesul Bologna aduce schimbări structurale importante cu privire la autonomia universitară, descentralizare, structura (înființarea celor 3 cicluri de studiu) și curriculum.

Potrivit noii legi adoptate în 2004,⁵⁶ absolvenții cu diplomă de absolvire pot ocupa posturi didactice în învățământul primar și gimnazial. Absolvenții cu diplomă de masterat pot ocupa posturi didactice în învățământul liceal sau universitar.⁵⁷ Ambele categorii trebuie să parcurgă un modul de pregătire psihopedagogică pentru a putea deveni cadru didactic.

În școlile rurale, în special în școlile cu număr mare de elevi romi, frecvența fenomenelor de navetism și fluctuație ale cadrelor didactice este mult mai ridicată. Pentru profesorii care predau limba romani sau istoria și tradițiile romilor este obligatoriu un program de formare. Nevoia de a angaja profesori de limba romani nu a fost abordată, deoarece mulți potențiali profesori romi nu sunt angajați în calitate de cadru didactic.

Formarea de inspectori școlari, manageri școlari și cadre didactice a fost un punct major în progra-mul Phare. Drept rezultat, s-au dezvoltat și acreditat programe extensive de formare de profesori și manageri care promovează educația inclusivă, programe deja incluse în oferta Caselor Corpului Didactic din 22 de județe. Acestea vor fi disponibile în toate județele până la sfarsitul anului 2007.

Curriculum

Consiliul Național pentru Curriculum este responsabil cu elaborarea dezvoltarea, aplicarea și revizuirea curriculum-ului național. Curriculum național include un trunchii comun (curriculum obligatoriu) și un curriculum la decizia școlii. Curriculum este elaborat de grupuri de lucru, care includ specialiști și profesori și sunt organizate în funcție de disciplina școlară și aria curriculară. Grupurile de lucru sunt coordonate de experți din Consiliul Național pentru Curriculum.

Curriculum permite flexibilitatea. Dar, în cel puțin două privințe, această flexibilitate are efecte negative asupra educației romilor. Pe de o parte, elevii de etnie româna nu învață despre cultura, istoria și problemele minorităților. Curriculum național tratează aceste subiecte drept conținut educațional special pentru minoritatea la care se referă. Pe de altă parte, curriculum la decizia

⁵⁶ Legea Nr. 288/2004, articolul 9, paragraf 5.

⁵⁷ Legea Nr. 288/2004, articolul 9, paragraf 6.

școlii din școlile segregate poate fi ușor sub standard, neincluzând cunoștințele și abilitățile necesare unei educații adecvate.

Manuale

Există manuale pentru toate disciplinele, cu excepția unora dintre disciplinele cuprinse în curriculum la decizia școlii. Există o piață liberă a manualelor și libertatea școlilor de a alege din oferta de manuale. Manualele sunt scrise din perspectiva majorității, de multe ori conținând stereotipii culturale și de sex etc. Standardele pentru calitatea manualelor includ o cerință generală împotriva stereotipurilor, dar criteriile nu sunt clar explicate. Romii apar din întâmplare în manuale. În cazul învățământului obligatoriu manualele sunt gratuite. În mediul rural, oferta de manuale este scăzută și nu întotdeauna sunt suficiente manuale pentru toți elevii.

43

Examinare și evaluare

Performanțele școlare ale elevilor sunt evaluate printr-o varietate de metode, printre care:

- ⇒ Evaluarea curentă a elevilor – prin lucrări și teste elaborate de cadrele didactice.
- ⇒ Evaluarea națională la încheierea ciclului primar de învățământ – bazată pe seturi de teste elaborate de Serviciul Național de Evaluare și Examinare.
- ⇒ Examinari naționale la încheierea învățământului gimnazial. Aceste examene constau în seturi de teste elaborate de Serviciul Național de Evaluare și Examinare și au un rol în determinarea orientării elevului către liceu sau școală profesională.
- ⇒ Examinare națională la încheierea liceului – examenul de bacalaureat, care constă, de asemenea, în seturi de teste elaborate de Serviciul Național pentru Evaluare și Examinare. Diploma de bacalaureat este obligatorie pentru înscrierea în învățământul superior. Rezultatele examenului de bacalaureat reprezintă baza accesului la universitate, dar universitățile pot adăuga criterii specifice de admitere, pe baza principiului autonomiei universitare.

Nu există un set de standarde naționale de evaluare în cazul curriculum-ului la decizia școlii. Cele mai recente rezultate PISA situează România mult sub media OECD – locul 34 din 43 de țări participante. Mai mult, rezultatele PISA arată și diferențe mari între școlile din mediul urban și cele din mediul rural, dintre școlile înalt performante și cele slab performante. Legea Nr. 87/2006 este cea mai recentă dezvoltare în materie de politici privind procesul de evaluare. Potrivit acestei legi, toți furnizorii de servicii de învățământ trebuie să fie acreditați. Acest lucru înseamnă că se va înregistra oficial conformarea școlii la standardele și criteriile de înființare și funcționare. În același timp, legea stabilește explicit cadrul instituțional pentru evaluări, precizând că evaluările calitative externe sunt realizate de Agenția Româna de Asigurare a Calității în Învățământul Pre-universitar și Agenția Româna pentru Asigurarea Calității în Învățământul Universitar.

Finanțare

Deoarece sunt mai multe surse complexe de finanțare, descrise în celalalte secțiuni ale acestui capitol, procesul de luare de decizii nu este, de obicei, transparent. Mai mult, actuala practică perpetuează sistematic marginalizarea financiară a serviciilor școlare către romi. Noul mecanism de finanțare nu a fost elaborat încă, în detaliu și nu a fost testat încă prin programe pilot.

Rezumat al punctelor tari și punctelor slabe cu privire la educația romilor

Punctele tari includ:

- ⇒ Încă de la finele anilor 90', politicile și acțiunile au început să pună accent pe educația romilor, existând dezbateri pe aceasta temă.
- ⇒ O rețea de personal de etnie romă a fost înființată în 42 de inspectorate școlare județene, atribuindu-se responsabilități cu privire la educația romilor, în special în domeniul precum înscriere și frecvența școlară.
- ⇒ Procesul predării limbii romani în școală și consolidarea rețelei de profesori de limba romani a început cu o elaborare de programe și manuale.
- ⇒ Există acțiuni afirmative în înscrierea la universitate.
- ⇒ Înscrierea în grădinițe și școli e încurajată prin acordarea de mese gratuite pentru toți copiii, romi și ne-romi, până la clasa a IV-a, cel puțin, prin programul "Mâncare în grădinițe și școli".
- ⇒ S-a recunoscut problema segregării romilor în școală și există eforturi, cel puțin nominale, de a rezolva această problemă.

44

În ciuda acestor realizări, sunt încă serioase puncte slabe care afectează educația romilor în România:

- ⇒ Sunt prea multe inițiative și notificări în domeniul educației, precum notificarea ce interzice segregarea, care nici nu sunt monitorizate sistematic, nici nu sunt implementate eficient. Rezultatul este un mediu reglementator de o complexitate ridicată și, uneori, contradictoriu.
- ⇒ Nu există un model stabilit de desegregare și, până acum, doar un nivel scăzut de recunoaștere a impactului negativ pe care îl au școlile speciale asupra copiilor romi. Sistemul încorporează un climat de discriminare împotriva romilor.
- ⇒ Sistemul de finanțare și administrare a învățământului întărește inechitățile și nu permite municipalităților sărace să finanțeze școlile într-un mod adecvat. Drept rezultat, există o lipsă de cadre didactice, de echipamente, iar clasele sunt supraaglomerate.
- ⇒ Standardele pentru curriculum nu sunt eficiente. Flexibilitatea curriculum-ului la decizia școlii nu este folosită într-un mod adecvat, contribuind la diferențele semnificative în calitatea educației, o situație care încurajează "mutatul" din școli cu număr mare de elevi romi.
- ⇒ Cultura romani nu este recunoscută în școli sau curriculum, iar educația multiculturală e rareori parte din formarea inițială sau la locul de muncă a profesorilor.

Pelângă aceste probleme, există îngrijorarea că schimbările sistemice programate să se implementeze ar putea înrăutăți situația învățământului pentru romi. Exemplele includ următoarele:

- ⇒ Descentralizarea procesului poate duce la un nivel și mai mare de discriminare și segregare.
- ⇒ Introducerea finanțării per elev în învățământ poate fi subminată de contractele negociate care limitează stimulentele pentru înscriere a copiilor romi.
- ⇒ Interesul în incluziunea romilor și fondurile externe de a sprijini inițiativele romilor vor descrește odată cu aderarea României la UE.
- ⇒ Opțiunea părintelui va prima în politica educațională, lasând grupurile marginalizate segregate.
- ⇒ Noile mecanisme de acreditare a școlii vor afecta, probabil, școlile cu rezultate scăzute și nu există mecanisme compensatorii care să rezolve această problemă.

Puncte slabe privind datele și capacitatea instituțională

Chestiunile privind datele și capacitatea instituțională sunt similare în toate țările în care Roma Education Fund (REF) activează. Evaluările inițiale ale REF au subliniat aceste aspecte în fiecare țară participantă și, în majoritatea cazurilor, s-a înregistrat un progres limitat.

În condițiile în care lipsa datelor concrete privind educația romilor este o problemă generală, lipsa datelor de monitorizare privind ne-inscrierea la școală, frecventarea școlii și abandonul școlar este un punct slab cheie în România.

Din punct de vedere a capacității umane, majoritatea profesioniștilor romi din România lucrează în sectorul ONG. Dar există acum o nouă tendință a instituțiilor guvernamentale de a recruta experți romi din ONG-uri. Un exemplu în acest sens este înființarea Agenției Naționale pentru Romi, în care toate pozițiile sunt ocupate de experți romi din sectorul ONG. Acest proces este unic deoarece reprezintă o îndepărtare față de numirile care se bazau, în general, pe legături politice.

Rețeaua de inspectori și mediatori romi este supervizată de Departamentul pentru Minorități din cadrul Ministerului Educației și Cercetării. Deși existența lor este un semn bun, mulți dintre acești inspectori sunt angajați cu jumătate de normă și, uneori, li se cere să îndeplinească activități care nu sunt legate de educația romilor și nici nu sunt incluse în fișa lor de post.

5. Activitățile guvernului și ale partenerilor privind educația pentru romi

46

Începând cu 1989, actorii implicați în problematica romilor au conștientizat că educația trebuie să reprezinte o prioritate. Deși s-a înregistrat un progres lent, România probabil a făcut multe pentru a se adresa nevoilor educaționale ale romilor, mai mult decât s-a adresat altor domenii în care romii au probleme.

Importanța acestei probleme a fost subliniată de cea mai recentă conferință "Deceniul de Incluziune a Romilor 2005-2015", unde participanții au căzut de comun acord că educația este punctul de pornire pentru a sparge cercul vicios al sărăciei.

REF a lansat activitățile pe care le întreprinde în România pe data de 23 februarie 2006, în efortul de a-și face cunoscute obiectivele și procedurile către actorii relevanți.

În 2001, Ministerul Educației și Cercetării a încercat să abordeze educația romilor prin dezvoltarea unei strategii pentru educația romilor. Prioritățile acestei strategii sunt următoarele:

- ⇒ Încurajarea unui număr mai mare de romi de a urma cursurile unei facultăți sau colegiu prin creșterea numărului de locuri finanțate public pentru candidații romi. Măsura a fost inițiată în anul universitar 1993/1993 și s-a extins ulterior.
- ⇒ Stimularea formării de profesori vorbitori de limba romani prin:
 - Înființarea de clase/grupe în școlile elementare și colegiile pedagogice pentru a forma profesori romi și ne-romi, care vor lucra cu elevi romi (sistemul a fost inițiat în anul școlar 1990/1991 și continua încă).
 - Predarea de cursuri de limba romani pentru profesori de etnie roma și/sau ne-roma, care pot primi sau nu calificari.
 - Înființarea unei catedre de limba romani în cadrul Facultății de Limbi Straine din Universitatea București, în 1998.
- ⇒ Stimularea studiului limbii romani prin adoptarea de măsuri speciale, incluzând:
 - Oferirea posibilității de a studia limba romani ca limbă maternă, în orice moment, în timpul anului școlar și în orice an de studiu.
 - Încurajarea școlilor de a angaja profesori calificați să predea limba romani sau, în absența profesorilor calificați, încurajarea absolvenților de liceu sau, cel puțin absolvenți de 10 clase care sunt de etnie romă, să predea limba romani.
- ⇒ Elaborarea de programe, manuale și materiale auxiliare pentru predarea limbii romani și pentru predarea istoriei și tradițiilor romilor.
- ⇒ Înființarea de structuri teritoriale care să monitorizeze participarea școlară a copiilor și tinerilor romi, în conformitate cu Ordinul Nr. 3363/1999, emis de MEC, privind numirea inspectorilor romi în fiecare inspectorat școlar județean.

Angajamente către Decada Romilor; acțiuni/realizări până în prezent

Guvernul României și-a arătat angajamentul clar față de Deceniul de Incluziune a Romilor prin crearea și sprijinirea unei structuri care asigură un mecanism pentru implementarea și monitorizarea activităților Deceniului. În plus, a fost creat un fond pentru a sprijini activități specifice implementate în cadrul Deceniului de Incluziune a Romilor. Agenția Națională pentru Romi intenționa să includă planurile de acțiune din Deceniu, planuri revizuite, în bugetul de stat înainte de încheierea președinției Deceniului detinute de România, până în iulie 2006.

Până acum, cu excepția costurilor administrative ale Agenției Naționale pentru Romi, nu a existat un buget separat pentru Deceniul de Incluziune a Romilor în România. La evenimentul de lansare a REF, președintele Agenției Naționale pentru Romi a subliniat că Planul național de Acțiune se află în proces de revizuire. În aprilie 2006, Guvernul României a decis să finanțeze un set de activități incluse în Planul Național de Acțiune.

În ce privește alocarea de resurse financiare pentru implementarea noii strategii, Agenția Națională pentru Romi va continua să influențeze deciziile ministerelor cheie și a Guvernului României și, pe baza strategiilor sectoriale, va include costurile aferente implementării acestor strategii.

Conform H.G. Nr. 522/aprilie 2006, Strategia Guvernului României de Îmbunătățire a Situației Romilor specifică faptul că activitățile incluse în Planul general de Acțiune pentru 2006-2008 vor fi finanțate de la bugetul public, fonduri de pre-aderare, alte fonduri UE și fonduri care nu țin de bugetul de stat, din surse externe și interne (Capitolul VII. Finanțarea Strategiei).

La nivel de program, în ce privește educația romilor, până acum, Guvernul României s-a adresat următoarelor domenii:

- ⇒ S-a emis o notificare prin care se interzice segregarea copiilor romi în școală. Totuși, e încă dificil de eliminat segregarea la nivel local. Fără o politică puternică și transformarea notificării în ordin sau hotărâre guvernamentală, încă vor exista cazuri de segregare. Inițiativele de desegregare au fost inițiate în contextul proiectului Phare "Acces la educație pentru grupuri dezavantajate, cu focalizare pe romi". Se așteaptă să continue inițiativele de desegregare și să fie extinse și în alte localități.
- ⇒ În proiecte naționale, precum proiectul Phare "Acces la educație pentru grupuri dezavantajate", s-au creat noi scheme care urmează modelul "A doua șansă" și s-au pilotat noi modele, precum proiectul UNICEF privind ariile prioritare din educație, implementat de Institutul de Științe ale Educației.
- ⇒ Potrivit principiului discriminării pozitive, s-au acordat locuri speciale în licee și universități pentru tinerii candidați de etnie romă. Între 1998 și 2002, aproximativ 800 de romi s-au înscris în învățământul superior ca rezultat al acțiunii afirmative.⁵⁸ În anul școlar 2005/2006, au fost disponibile 398 de locuri la facultate pentru candidații romi.⁵⁹ Acțiunea afirmativă de acordare a locurilor speciale pentru elevii romi la liceu și școli profesionale are la bază Ordinul Nr. 5.083 din data de 26 noiembrie 1998, al Ministerului Educației și Cercetării, cât și alte reglementări. De exemplu, în 2002, erau 1.350 de locuri în liceu și școli profesionale alocate copiilor romi și, în 2003, 3.000 de locuri. În 2004-2005, aproximativ 2.500 de elevi romi au fost admiși.

⁵⁸ *Protecția Minorităților în România, Programul de Monitorizare a aderării la UE*, Open Society Institute 2002, p. 502. Accesat la data de 6 martie, 2006, la: http://www.eumap.org/topics/minority/reports/minority02/internațional/sections/romania/2002_m_romania.pdf.

⁵⁹ Informații de pe site-ul Ministerului Educației și Cercetării. Accesat pe data de 6 martie 2006, la: <http://www.edu.ro/index.php/articles/c220/>.

- ⇒ S-a creat infrastructura necesară la nivelul celor 42 de inspectorate școlare județene prin numirea câte unui inspector cu responsabilități în domeniul educației pentru romi.
- ⇒ Au fost formate cadre didactice române prin implicarea tinerilor romi absolvenți de liceu în sistemul educațional.
- ⇒ Instrumentele de lucru școlar (programe și manuale) au fost elaborate cu implicarea cadrelor didactice române.
- ⇒ Procesul de predare a limbii române în școli a fost întărit, iar rețeaua de profesori de limba române a fost consolidată.
- ⇒ A fost inițiat un program numit "Mâncare în grădinițe și școli". Scopul programului este de a oferi o masă simbolică tuturor copiilor, romi și ne-romi, în grădiniță și școală, cel puțin până în clasa a IV-a.

48

În comparație cu alte sectoare din societatea românească, se poate spune că sistemul de învățământ și abordarea educației cu privire la romi au înregistrat cea mai mare dezvoltare, iar Ministerul Educației și Cercetării a arătat deschidere și voință de a se adresa problematicei romilor.

Ministerul Educației și Cercetării a dezvoltat câteva programe pentru romi și în parteneriat cu diferite ONG-uri și organizații guvernamentale și interguvernamentale, precum UNICEF, CEDU 2000+, Salvați Copiii, Institutul Intercultural Timișoara, CRCR Cluj Napoca, Romani CRISS, Agenția de Monitorizare a Presei, Caritas Satu Mare, etc.

Surse de finanțare

Diferiți donatori internaționali au abordat problematica romă, încă din 1990. Cu toate acestea, puțini donatori au dezvoltat programe coerente și consistente, de durată considerabilă, pentru dezvoltarea comunităților de romi. Același lucru se poate spune despre programele educaționale. Până la finele anilor 90', organizațiile internaționale au fost principala sursă de finanțare și know-how.

O varietate largă de proiecte au fost promovate în domeniul educației⁶⁰ și următorii donatori principali trebuie menționați: Fundația pentru o Societate Deschisă – România și Soros Open Network; program UE Phare; Consiliul Europei; programul MATRA și Guvernul olandez; Banca Mondială; agențiile ONU în România (PNUD, UNICEF, UNHCR și ILO); Consiliul Britanic; Salvați Copiii; fundația Charles Stewart Mott; Organizația Internațională pentru Migrație; Ministerul Afacerilor Externe din Austria și Norvegia.

Din perspectiva politicii publice, comunitatea de romi este încă privită ca un grup social dezavantajat, iar tendința este încă de a elabora programe "dedicate" populației române, fie în contextul Strategiei pentru Îmbunătățirea Situației Romilor, fie independent de acest context. Totuși, există o lipsă clară de coordonare între diferiții donatori, nefiind nici un acord despre cum sunt alocate fondurile sau ce dificultăți și paralelism există în rezolvarea problemelor de finanțare și învățământul romilor.⁶¹

⁶⁰ Pentru lista detaliată a proiectelor specifice din educație pentru romi, promovate de ONG-uri naționale și internaționale în România, vezi *Studiu de Evaluare a Nevoilor pentru Roma Education Fund. Background paper – ROMÂNIA*, Banca Mondială 2004, p. 36-41.

⁶¹ <http://www.undp.ro/pdf/Evaluation%20of%20Programmes%20Targeting%20Roma%20Communities%20in%20Romania.pdf>.

Odata cu adoptarea Strategiei pentru Îmbunătățirea Situației Romilor, a început o nouă perioadă cand pentru prima data, s-au alocat fonduri guvernamentale pentru programe direct create pentru a asista populația de romi. Cel mai bun exemplu de astfel de cheltuieli sunt programele dezvoltate împreună cu Comisia UE, cel mai important donator în acest sector.

Tabel 9. Contributia UE și a Guvernului Romaniei în programe relevante pentru populația de romi (2001-2004)⁶²

An alocare bugetară	Program	Contribuția UE	Contribuția Guvernului României
2001	Phare – Acces la educație pentru grupuri dezavantajate, cu focalizare pe romi	€7.000.000	€1.330.000
2002	Phare – Sprijin pentru Strategia Națională pentru Îmbunătățirea Situației Romilor	€6.000.000	€1.600.000
2003	Phare – Acces la educație pentru grupuri dezavantajate	€9.000.000	€2.300.000
2004	Phare – Accelerarea implementării Strategiei naționale pentru Îmbunătățirea Situației Romilor	€8.500.000	€1.000.000

Sursa: PNUD.

Programele UE Phare au avut ca obiectiv general sprijinirea implementării strategiei MEC de îmbunătățire a accesului grupurilor dezavantajate la educație și de promovare a educației inclusive, cu focalizare pe romi și elevi cu nevoi educaționale speciale, în vederea combaterii excluziunii sociale și a marginalizării și în vederea promovării drepturilor omului și a oportunităților egale.

În perioada 2002-2004, Ministerul Educației din România a dezvoltat programul Phare “Acces la educație pentru grupuri dezavantajate, cu focalizare pe romi”, care este un program multi-anual, ce a început cu Phare 2001 și va continua până în 2009 când finanțarea Phare 2006 se va încheia. Bugetul total planificat este de 35 milioane de Euro.

În Phare 2001, au fost incluse 10 județe, cu un total de 74 unități școlare (incluzând și grădinițe). În 2001, Uniunea Europeană a finanțat programul cu 7 milioane Euro și Guvernul României cu 1,33 milioane. Obiectivele programului erau: mărirea ratei de înscriere la grădiniță și creșterea calității educației pre-școlare; stimularea copiilor pentru a-și încheia studiile obligatorii și a evita abandonul timpuriu și introducerea educației “A doua șansă” pentru persoane care au absolvit învățământul obligatoriu.

Pentru anul 2003-2004, Ministerul Educației și Cercetării a menționat următoarele rezultate pozitive:

⇒ Înscrierea copiilor romi la grădiniță a crescut cu 28%.

⁶² <http://www.undp.ro/pdf/Evaluation%20of%20Programmes%20Targeting%20Roma%20Communities%20in%20Romania.pdf>.

- ⇒ Frecventarea cursurilor pre-școlare s-a îmbunătățit substanțial: din mai mult de 1.600 de copii înscriși în anul raportat, doar 5 au abandonat.
- ⇒ Înscrierea școlară a copiilor romi a crescut cu 11%.
- ⇒ Abandonul școlar la nivel de învățământ primar s-a înjumătățit.
- ⇒ În învățământul gimnazial (clasele V-VIII), rata abandonului școlar a scăzut de la 9,9% la 8,5%.
- ⇒ Datorită programelor "A doua șansă", 335 de tineri romi au reînceput studiile și doar 50 dintre ei au abandonat programul.
- ⇒ 74 de romi au fost formați să lucreze ca mediatori școlari.

Luând în considerare rezultatele ambelor programe, Comisia Europeană a aprobat implementarea programului Phare 2003/005-551.01.02 „Acces la educație pentru grupuri dezavantajate” cu un buget de 11,33 milioane Euro (9 milioane finanțare UE și 2,33 milioane Guvernul României). Așadar, începând cu anul 2005, programul a fost extins la alte 12 noi județe și a continuat în 3 dintre "vechile" județe, cu o nouă componentă care promovează educația inclusivă și desegregare. Pentru prima dată, una dintre prioritățile acestui program este desegregarea școlară, pe când cealaltă este implicarea părinților în viața școlară.

Programul este creat în așa fel încât ar trebui să aducă progrese la nivel de politică educațională și introduce concepte precum abordare a educației inclusive, a doua șansă la nivel de învățământ primar și gimnazial.

Prin intermediul acestui program, MEC dorește extinderea mecanismelor deja create prin Phare 2001, redefinind grupul țintă prin definirea sectoarelor educaționale și intervențiile prioritare, pe bază de criterii socio-economice, culturale și educaționale. De asemenea, extinde aria de activități prin includerea de componente de desegregare, integrarea copiilor cu nevoi educaționale speciale în învățământul de masă, centre de resurse pentru educație inclusivă și programul "A doua șansă" în învățământul primar. Începând cu 2006, programul a fost extins la nivelul întregii țări printr-un cadru multi-anual.⁶³

În mai 2006, s-a semnat un nou acord între Guvernul României și Banca Mondială, pentru a finanța un program de incluziune socială cu focusare pe populația de romi. În conformitate cu Memorandumul de Incluziune și Planul de Acțiune, dezvoltate în contextul Deceniului de Incluziune a Romilor, împrumutul are ca scop sprijinirea următoarelor priorități:

- ⇒ Îmbunătățirea condițiilor de viață în așezările sărace cu populație de romi.
- ⇒ Creșterea participării copiilor din grupuri vulnerabile la programe educaționale pentru vârste mici.
- ⇒ Oferirea de programe pentru persoane cu dizabilitati.
- ⇒ Crearea unui program care să se adreseze combaterii violenței domestice.
- ⇒ Dezvoltarea Agenției Naționale pentru Romi pentru a identifica, implementa și monitoriza proiecte.

Acestea vor fi implementate în 2006-2011 într-un program comun al Ministerului Muncii, Ministerul Educației și Cercetării, Fondul Român de Dezvoltare Socială și Agenția Națională pentru Romi, în parteneriat cu reprezentanți ai consiliilor județene din zonele în care aceste proiecte sunt o prioritate.

UNICEF sprijină elaborarea de strategii guvernamentale locale și rețele pentru îmbunătățirea accesului copiilor romi la educație. La fel, este implicat în implementarea unui număr de proiecte pentru fetele și băieții romi, program care poate fi multiplicat.

⁶³ <http://www.edu.ro/index.php/articles/c115/>.

Mai mult, UNICEF este implicat în formarea de profesori romi și ne-romi care lucrează în comunitățile de romi. Acești profesori sunt educați în limba romani despre istoria și tradițiile comunităților de romi. În parteneriat cu diferite ONG-uri, UNICEF a ajutat la înființarea unui număr de centre educaționale, introducând abordări interculturale și programe educaționale sensibile la componenta de gender. De asemenea, UNICEF a contribuit la editarea și publicarea multor dintre materialele folosite în școli, precum ar fi primul manual de citire în limba romani, un abecedar în trei limbi, un dicționar român-romani și casete audio cu povești rome și informații despre istoria și tradițiile romilor.

Organizația Salvati Copiii a realizat o cercetare în cinci comunități despre situația copiilor romi, publicând diverse materiale despre educația multiculturală și făcând lobby pentru înființarea instituției Avocatul poporului pentru Copii. Multe dintre aceste proiecte pun accent pe educația pre-școlară.

În prezent, Fundația pentru o Societate Deschisă – România și Soros Open Network implementează un program prin care se dorește îmbunătățirea situației foarte dificile a copiilor romi din România, prin implementarea unui modul de dezvoltare școlară, facilitând schimbul instituțional și stimulând, atât copiii, cât și părinții romi, să se implice în viața școlară. Programul are ca obiectiv și: să întărească stâlpii educaționali ai organizațiilor care măresc accesul, menținerea și realizările școlare ale fetelor rome în școala primară și/sau îmbunătățirea calității educației fetelor în învățământul primar, cât și reducerea unui număr de bariere care le împiedică pe fete să aibă o educație.

Contacte cheie și parteneri:

- ⇒ Guvernul României: Marko Bela, Vice-prim ministru și ministru de stat pentru coordonarea activităților din domeniile culturii, învățământului și integrării europene.
- ⇒ Agenția Națională pentru Romi: Mariea Ionescu, Președinte.
- ⇒ Ministerul Educației și Cercetării: Paloma Petrescu, Secretar de Stat, care a fost concediată recent; înlocuitorul său este Dumitru Matei; Liliانا Preoteasa, Director General al Direcției Generale pentru Învățământ Preuniversitar; Gabriella Pasztor, Secretar de Stat pentru educația minorităților și relații internaționale; Gheorghe Sarau, consilier pentru limba romani și romi.
- ⇒ Agenția Națională pentru Ocuparea Forței de Muncă; Cristian Tomescu.

6. Privire generală asupra activităților REF

Pana în februarie 2007, REF a primit 35 de propuneri de proiect din România, treisprezece dintre ele fiind aprobate. Angajamentele totale ale REF în România se ridică la suma de 2.556.271 Euro, fiind distribuită deja o sumă de 645.400 Euro.

52

Trei dintre cele opt proiecte – implementate de Șanse Egale, Romani CRISS și Amare Rromentza – vor sprijini acte legislative pentru desegregare. Scopul general al acestor proiecte este să reducă diferența în educație dintre copiii romi și copiii ne-romi, prin implementarea de activități descrise în “Memorandumul de cooperare privind asigurarea accesului copiilor și tinerilor romi din România la un învățământ de calitate”. Acest Memorandum specifică faptul că Notificarea Ministerului Educației și Cercetării cu Nr. 29323/20.04.2004 privind desegregarea trebuie acceptată de Guvern. Aceste proiecte mai au ca scop și crearea de modele de desegregare la nivel local în România. Se axează mai mult pe implementare de politici și îmbunătățire de politici, decât pe o nouă creare de politici. Aceste proiecte trebuie să contribuie la dezvoltarea unui set de bune practici.

Sase dintre proiecte – care implică organizațiile Agenția de Dezvoltare Comunitară Împreună, Fundația Ruhama, Romani CRISS, Amare Rromentza și asociația Siloam – au ca scop înscrierea copiilor romi la grădiniță și participarea în învățământul primar și gimnazial.

Patru dintre cele opt proiecte – implicând Romani CRISS, Amare Rromentza, Centrul pentru Studii Rome și Șanse Egale se ocupă de identitate culturală și educație interculturală.

Patru proiecte, implicând Șanse Egale, Centrul de Resurse pentru Comunitățile de Romi, Amare Rromentza și Ruhama au ca scop îmbunătățirea calității educației în școlile în care sunt înscriși copiii romi, prin cursuri de formare pentru profesori, formare de profesori de limba romani și angajare și formare de mediatori școlari.

Un proiect, implementat de Centrul de Studii Rome, dorește modificarea curriculei naționale pentru educație generală, prin introducerea de subiecte precum cultura și istoria romilor.

Două dintre cele opt proiecte, implicând Agenția de Dezvoltare Comunitară „Împreună” și Ruhama, lucrează pentru îmbunătățirea abilităților și capacităților cetățenilor romi de a participa în procesul de luare a deciziilor cu privire la toate investițiile și alte decizii legate de educația copiilor lor, decizii luate în comunitățile în care trăiesc. Unul dintre aceste proiecte dorește și crearea de legături puternice pentru a accesa fonduri UE, ale Băncii Mondiale sau alte fonduri pentru ONG-urile sau comunitățile romi.

În șase din aceste opt proiecte, există o cooperare strânsă între ONG-urile romi implicate și actori guvernamentali sau alți actori oficiali. REF a aprobat de curând o propunere a Ministerului Educației și Cercetării care dorește să îmbunătățească cadrul de politici privind educația romilor – punând accent pe legislație și reglementări, precum și să se asigure că legislația e implementată corespunzător. În ciuda gradului general excesiv al schimbărilor de politici în educație în România, încă mai sunt probleme în legislație și politici, care afectează educația romilor. Propunerea va acoperi toate proiectele aprobate deja de REF.

Dialog cu autoritățile

REF și-a inițiat activitățile în România printr-un eveniment amplu de lansare, în februarie 2006. Pentru a ne face cunoscute obiectivele și procedurile actorilor cheie, am organizat un eveniment care s-a bucurat de o participare largă din partea:

- ⇒ Instituțiilor guvernamentale care se ocupă de educație, excluziune socială și problematica romilor.
- ⇒ Organizații ale societății civile, în special ONG-uri rome, dar și din sectorul privat cu activități filantropice.
- ⇒ Comunitatea donatorilor și organizații multilaterale reprezentate în țară.
- ⇒ Presă.

53

REF se bazează pe o bună relație profesională continuă cu Biroul Vice-Prim Ministrului, Ministerul Educației și Cercetării, Fondul Român de Dezvoltare Socială, Agenția Națională pentru Romi și Delegația UE. Cooperăm cu inspectoratele școlare acolo unde am aprobat proiecte.

În prezent construim relații cu Ministerul Muncii, Solidarității Sociale și Familiei în vederea întăririi capacității ONG-urilor rome și a administrațiilor locale de a accesa fonduri structurale europene, cu scopul reducerii diferenței în rezultatele școlare dintre copiii romi și copiii ne-romi. În acest context REF va sprijini un consultant pentru Direcția de Dezvoltare de Resurse Umane. Principala sarcină a consultantului va fi să creeze o abordare și mecanisme specifice pentru a asigura accesul ONG-urilor rome la fondurile structurale, va consilia Direcția despre cum să abordeze ONG-urile rome, va realiza o campanie în comunitățile de romi, ONG-uri rome și administrații locale și va consilia ONG-urile rome cu privire la programul de capacitate.

Strategie generală și niveluri de angajament

Pe baza analizei prezentate în acest document, este clar acum că îmbunătățirea rezultatelor romilor din România în sistemul educațional presupune o strategie de menținere a romilor în școală, prin rezolvarea celor două probleme relaționate ale înscrierii la școală și calitatea educației. Există o legătura foarte strânsă între calitatea scăzută a educației romilor și rata înaltă de abandon școlar, cât și de înscriere la școală a copiilor romi. Experiența de discriminare a romilor în sistemul de învățământ, din trecut și prezent, reduce încrederea părinților romi în școală. O strategie cuprinzătoare de îmbunătățire a educației romilor trebuie să implice actori de la trei niveluri:

- ⇒ Guvernul și legiuitorii la nivel național.
- ⇒ Autoritățile din învățământ, atât la nivel național, cât și local.
- ⇒ Societatea civilă romă, incluzând ONG-uri și părinți romi.

Tabelul 10 prezintă instrumentele cheie și prioritățile.

Tabel 10. Niveluri de angajament pentru îmbunătățirea rezultatelor educaționale ale romilor din România.

Asistență și sprijin către comunitatea de romi	Sprijin în implementare pentru autoritățile din învățământ	Dezvoltare de politici cu guvernul
<p>1. Sprijinirea părinților romi și a liderilor comunității în vederea implicării în probleme educaționale cheie:</p> <ul style="list-style-type: none"> ⇒ Implicarea părinților romi în consiliile școlare și asociațiile de părinți. ⇒ Identificarea și acționarea împotriva dis-criminării la nivel de școală. ⇒ Conștientizarea importanței participării la educație la toate nivelurile de învățământ. ⇒ Creșterea nivelului de informații privind problemele educaționale. <p>2. Sprijinirea ONG-urilor rome implicate în activități educaționale pentru a coopera și a-și întări capacitățile instituționale, de relaționare și cele organizaționale:</p> <ul style="list-style-type: none"> ⇒ Evaluarea impactului politicilor. Întărirea implementării. ⇒ Accesarea și folosirea eficientă a fondurilor UE. ⇒ Asigurarea incluziunii ONG-urilor mai mici/izolate. ⇒ Asigurarea participării ONG-urilor rome în procesul de luare a deciziilor. ⇒ Asigurarea participării ONG-urilor rome în procesul de creare, implementare și evaluare a politicilor care se adresează populației de romi. 	<p>1. Creșterea ratei de cuprindere a copiilor romi în sistemul de învățământ:</p> <ul style="list-style-type: none"> ⇒ Creșterea ratei de înscriere la nivel preșcolar astfel încât să fie înscriși toți copiii romi. ⇒ Extinderea nivelului de frecvență a cursurilor pre-școlare. ⇒ Disponibilitatea pentru acțiuni afirmative la nivel de învățământ preșcolar astfel încât să se recunoască nevoile familiilor dezavantajate. ⇒ Promovarea educației. ⇒ "a doua șansă", conștientizând pericolul segregării. <p>2. Creșterea ratei de tranziție la niveluri superioare de învățământ și reducerea abandonului școlar:</p> <ul style="list-style-type: none"> ⇒ Focalizarea atenției inspectorilor și mediatorilor romi. ⇒ Implicarea autorităților locale și managerilor de școală. ⇒ Sprijinirea sistemului pentru elevii romi, incluzând ore de meditații după activitățile școlare, etc. ⇒ Sprijin prin burse pentru elevii din învățământul liceal și universitar ⇒ Creșterea nivelului de responsabilizare a școlii. 	<p>1. Implicarea în procesul de descentralizare în vederea întării capacității administrației la nivel local și angajamentului către educația romilor:</p> <ul style="list-style-type: none"> ⇒ Focalizare pe autoritățile locale/județene cu responsabilități în domeniul educației. ⇒ Asistare în elaborarea de planuri de dezvoltare de politici educaționale publice la nivel local/județean. ⇒ Monitorizarea inegalităților din educație și asigurarea că formula de finanțare per capita promovează calitatea educației pentru romi. <p>2. Revizuirea și întărirea cadrului legislativ pentru educația romilor, inclusiv directive pe desegregare și asigurarea aplicării:</p> <ul style="list-style-type: none"> ⇒ Asigurarea cadrului legal pentru desegregare aplicabil la sistemul descentralizat. ⇒ Mecanisme financiare adecvate relaționate cu procesul de descentralizare, pentru a asigura stimulente pentru școli, astfel încât să sprijine înscrierea și participarea școlară a elevilor romi – printr-o formula per capita sau alte măsuri. ⇒ Clarificarea statutului legal și îmbunătățirea termenilor de angajare pentru inspectorii și mediatorii romi.

<p>3. Creșterea reprezentării profesioniștilor romi în educație:</p> <ul style="list-style-type: none"> ⇒ Clarificarea statutului profesiei de mediator școlar rom. ⇒ Evitarea paralelismului și a suprapunerii responsabilităților privind implicarea mediatorilor școlari, facilitatori educaționali în politicile educaționale la nivel local. 	<p>3. Focalizarea asupra îmbunătățirii calității educației:</p> <ul style="list-style-type: none"> ⇒ Focus pe desegregare. ⇒ Rezolvarea/ameliorarea problemei supraprezen-tării romilor în școlile speciale. ⇒ Promovarea școlii inclusive, inclusiv printrun curriculum multicultural, luând în considerare specificitatea culturii minorităților/romilor ⇒ Asigurarea accesului la manuale și alte facilități de învățare. ⇒ Promovarea unei deschis-deri mai mari către pă-rinții și comunitatea de romi. 	<p>3. Politici sociale care vor fi create ca rezultat al Fondurilor Structurale:</p> <ul style="list-style-type: none"> ⇒ Un flux crescut de fonduri UE pentru comunitatea de romi <ul style="list-style-type: none"> - măsurate în funcție de resursele disponibile organizațiilor de romi și autorităților locale din comunitățile cu număr mare de romi. ⇒ Accent și mainstreaming pe problematica romilor, în general și a educației romilor, în particular, în planul de buget al Fondurilor Structurale și în obiectivele strategiilor privind fondurile structurale. ⇒ Evitarea diferențelor, din punct de vedere al excluziunii sociale, care pot fi create dacă Fondurile structurale nu sunt folosite corect.
	<p>4. Folosirea cadrului de monitorizare și evaluare pentru a întări implementarea și coerența politicilor și identificarea res-posabilităților autorităților la nivel local/județean:</p> <ul style="list-style-type: none"> ⇒ Implicarea comunității de romi. ⇒ Asigurarea că planul de dezvoltare locala/a școlii și auto-evaluarea școlii sprijină educația inclusivă. ⇒ Asigurarea folosirii eficiente a fondurilor guvernamentale/UE sau de alta natură. ⇒ Dezvoltarea de canale pentru feed-back la nivel național. 	

Instrumente și prioritati REF

REF folosește o serie de instrumente pentru a-și promova obiectivele programului, care includ finanțare și sprijin de proiect, asistență tehnică, muncă analitică și dialog de politici. Pe baza cadrului strategic general pentru educația romilor în România și analiza fundamentată a acestui document, REF va alocă resursele pentru România în conformitate cu următoarele priorități:

Activități de proiect

56

- ⇒ Creșterea graduală a sprijinului acordat înscrierii și calității educației în învățământul preșcolar pentru copiii romi, pentru a se atinge ținta de 100%.
- ⇒ Creșterea ratei de participare în învățământul primar și gimnazial până la 100% și continuarea studiilor până la absolvirea a opt clase.
- ⇒ Întărirea impactului acțiunilor afirmative existente la nivel liceal prin dezvoltarea legăturilor dintre comunitatea de romi și școlile gimnaziale și licee.
- ⇒ Acordarea de burse și alte facilități elevilor romi din gimnaziu care provin din familii sărace.
- ⇒ Inițierea de campanii media și alte activități pentru a împuternici comunitățile de romi și de a întări ONG-urile rome cu privire la educație, incluzând participarea în asociații părinți-elevi-profesori.

Activități analitice și de consiliere

- ⇒ Implicarea guvernului și a altor actori la dialog, pentru a îmbunătăți statutul inspectorilor și mediatorilor romi.
- ⇒ Sprijinirea unei mai bune monitorizări a școlii, pentru a reflecta cu acuratețe situația elevilor romi, cu accent pe înscriere, abandon școlar, rezultate și posibilități de ulterioare de angajare.
- ⇒ Realizarea unui studiu de cuantificare a beneficiilor fiscale în România care derivă din rezultate educaționale mai bune pentru romi.
- ⇒ Realizarea sau sprijinirea unei evaluări a rezultatelor sistemului de acțiuni afirmative la nivel de liceu și învățământ superior în România.
- ⇒ Sprijinirea întăririi capacității instituționale cu privire la accesarea și administrarea de fonduri UE.

Rezultate așteptate și indicatori cheie pentru activitățile REF

Pe baza identificării priorităților strategice ale REF, precum și a actualelor proiecte în curs și a proiectelor REF, setul de rezultate așteptate pentru activitățile REF trebuie să fie vizibil în următorii 2-3 ani, la următoarele niveluri:

1. Schimbări legale, financiare și administrative:

- ⇒ Un cadru legislativ mai coerent, evaluat în funcție de implementare și aplicare a măsurilor de anti-segregare și anti-discriminare.

- ⇒ Mecanisme adecvate de finanțare, legate de procesul de descentralizare, pentru a asigura stimulente pentru școli astfel încât să sprijine înscrierea și participarea școlară a elevilor romi – printr-o formula calculată per capita sau alte măsuri.
 - ⇒ Îmbunătățirea termenilor de angajare și a statutului profesional al inspectorilor și mediatorilor romi.
 - ⇒ Un flux mărit de fonduri UE pentru comunitățile de romi – evaluat prin resursele disponibile pentru organizațiile de romi și autoritățile locale în comunitățile cu număr mare de romi.
2. Indicatori privind educația: rezultatele pe termen mediu în acest sector se așteaptă prin îmbunătățirea rezultatelor școlare pentru romi. Indicatorii cheie pentru România includ:
- ⇒ Un nivel crescut al ratei de înscriere în învățământul pre-școlar în comunitățile sărace de romi.
 - ⇒ Un nivel crescut al ratei de înscriere a romilor în învățământul liceal și universitar, cu o creștere pe măsura a volumului sprijinului prin burse.
 - ⇒ Un număr crescut de cadre didactice romi în cadrul sistemului de învățământ.
3. Creșterea coeziunii sociale
- ⇒ O discrepanță mai mică între mediul urban și rural în ce privește rezultatele la TIMSS și reducerea diferențelor în ceea ce privește rezultatele PISA explicate prin factori socio-economici.
 - ⇒ Cooperare mai bună între școli, comunitatea de romi și ONG-uri în activitățile educaționale ale școlii (să fie monitorizate prin raportare de proiect).

Cadrul de monitorizare a țării

Monitorizarea acestor rezultate așteptate trebuie realizată prin implicarea diferitelor instituții și organizații care colectează și oferă informații relevante. Acestea includ:

- ⇒ Rețeaua de ONG-uri romi implicate în sectorul educațional.
- ⇒ Institutul Național de Statistică.
- ⇒ bazele de date ale Ministerului Educației și Cercetării și ale altor agenții guvernamentale, precum și date oferite de donatori.
- ⇒ informații oferite prin procesele de evaluare și monitorizare a proiectelor dezvoltate și finanțate de REF.

În cooperare cu toți partenerii, se vor elabora aranjamente specifice. Ținând cont de lipsa informațiilor și datelor și de nevoia de a dezvolta un sistem funcțional și eficient de monitorizare, REF va lua în considerare și posibilitatea de a contracta o agenție specializată în colectarea de date în domenii specifice. Realizarea unui acord instituțional între toate organizațiile enumerate ar putea fi benefică în scopul dezvoltării unui sistem comprehensiv de monitorizare.

Material pregătit de:

- ⇒ Mihaela Jigău (Institutul de Științe ale Educației) și Mihail Surdu, Ministerul Educației, România.
- ⇒ Florin Nasture și Judit Szira, Roma Education Fund.

Bibliografie

58

- Andreescu G (2004): *Analytical Report Phare RAXEN_CC Minority Education*, RAXEN_CC National Focal Point Romania, Report on minority education in Romania, Vienna, Disponibil online la: <http://eumc.eu.int/eumc/material/pub/RAXEN/4/edu/CC/EDU-Romania-final.pdf>.
- CURS, December (2005): *Perceptions and Attitudes in Regard with Discrimination*, Disponibil in Romana la <http://www.curs.ro> as of May 28, 2006.
- Dumitru, S. (2005): *Roma Social Mapping. Targeting by a community poverty survey*, Worldbank, Bucharest.
- Expert Publishing House (2002): *Indicators on Roma Communities in Romania*, Bucharest.
- Gheorghie, N., Liegeois J.P., Roma/Gypsies (1995): *A European Minority, Minority Rights Group*, UK. <http://www.anr.gov.ro>.
- http://www.anr.gov.ro/documente/Romania_Priorities.pdf.
- <http://www.devdata.worldbank.org/data-query/>.
- <http://www.edu.ro/index.php?module=articles&func=&catid=92>.
- <http://www.eurydice.org/Eurybase/Application/frameset.asp?country=RO&language=EN>.
- <http://www.guv.ro/engleza/obiective/afis-docdiverse-pg-eng.php?iddoc=6>.
- <http://www.romaeducationfund.org/REFNeedsAssessment.pdf>.
- <http://www.undp.ro/pdf/Evaluation%20of%20Programmes%20Targeting%20Roma%20Communities%20in%20Romania.pdf>.
- Ivanov A (coord.) (2002): *The Roma in Central and Eastern Europe. Avoiding the Dependency Trap*, UNDP, Bratislava.
- Ministry of Education and Research (2002): *Roma Children School Participation. Problems, Solutions, Actors*, Institute for Educational Sciences, Institute for Research on the Quality of Life, Bucharest, MarLink Publishing House.
- Ministry of Education and Research (2003): *Dimensions of Education for National Minorities in Romania*, Bucharest.
- Ministry of Education and Research (November, 2005): *Report on Status of Education*.
- Mullis, I.V.S., Martin, M.O., Gonzales, E.J. and Chrostowski, S.J. (2004): *TIMSS 2003 International Mathematics Report*, Boston: Lynch School of Education, Boston College (<http://timss.bc.edu>).
- National Institute for Statistics (2002): *Census*.
- Open Society Institute (2002): *Minority Protection in Romania*, EU Accession Monitoring Program, p. 502. Retrieved on March 6, 2006 at the address: http://www.eumap.org/topics/minority/reports/minority02/international/sections/romania/2002_m_romania.pdf.
- Open Society Institute (2005): *Rights of People with Intellectual Disabilities. Access to Education and Employment*, Romania.

Progress Report on the Implementation of the Government Strategy for Improving the Condition of the Roma: April 2003-June 2005, Bucharest, September 2005.

Radocea, A. (1995): *Structura etnica a populatiei Romaniei si evolutia ei in ultimele decenii in Recensamantul populatiei si locuintelor din 7 ianuarie 1992*. Structura etnica si confesionala a populatiei, Comisia Nationala de Statistica.

South Eastern Europe (2001): *Save the Children, Denied a Future?*, Vol. 1, London.

Strategy on Education 2006-2008; Presentation at: <http://www.edu.ro/index.php/articles/c 81/>.

Surdu M. (2002): *Quality of Education in Schools with a High Percentage of Roma Pupils in Romania*, Roma Rights Review, No. 3-, Budapest.

Surdu, M. (2002): *School Education of Roma Population in Romania*, Zamfir C., Preda M. (ed), Bucharest, Expert, p. 106.

The Strategy of Decentralisation of Pre-University Education Approved by Memorandum in Government Meeting from December 20, 2005. Accessed on June, 2000 disponibil la urmatoarea: <http://www.edu.ro/index.php/articles/c 81/>.

World Bank (2004): *Needs Assessment Study for the Roma Education Fund*. Background paper, Romania.

World Bank (July 2005): *Roma Social Mapping*, Bucharest.

Anexa

ARII ALE POLITICILOR EDUCATIONALE		ANALIZA GENERALA A POLITICILOR EDUCATIONALE DIN ROMANIA			
si elemente de baza	Deschidere	Evaluare	Echitate	Efficienta	Legislatie
ADMINISTRAREA SCOLARA					
Consiliul scolar al fiecarei scole este format din 9 pana la 11 membrii. Este format din directorul scolii, adjunctul, intre 1-5 profesori din consiliul profesoral si membrii ai consiliului local.	Managementul scolii este raspunzator in fata consiliului scolii, consiliului local si in fata conducerii politicii nationale. In cateva scole consiliile parintilor si ale elevilor sunt destul de active dar in altele nu iau parte in procesul decizional.	La nivel de scoala exista o comisie pentru metodologie compusa din cel putin patru profesori si o comisie de evaluare si de asigurare a calitatii educatiei compusa de la 3 la 9 membrii, incluzand aici, profesori, parintii si reprezentanti ai consiliului local.	Echitatea nu este vazuta ca o valoare importanta a scolii dar prin prgramul Phare „ Acces la educatie pentru grupurile dezavantajate cu focus pe romii” s-a inceput un proces de promovare a educatiei inclusive care include studiul in limba materna in cazul minoritatilor etnice	Mangementul nu are in vedere eficienta. Mai degraba domina o combinatie de interese politice si personale.	A inceput un proces de descentralizare. Legislatia este intr-o continua schimbare.
Consiliul include de asemenea reprezentanti ai consiliului parintilor si ai consiliului elevilor care sunt in clasa IX- XIII.			Scolile sunt indirect motivate de a evita inregistrarea copiilor cu dificultati la invatare care ar necesita mai mult timp din partea profesorilor Romi cu un statut socio-economic slab nu sunt selectati in consilele scoale si ale parintilor.	Sunt o multime de notificari care nu sunt aplicate si multe din aceste acte legislative lasa loc de interpretari din punct de vedere legal.	
Inregistrarea scolara se face pe baza principiului zonei de locuire. Libertate a de a alege scoala in afara zonei de locuire este posibila doar daca numarul elevilor inregistrati deja nu depaseste numarul specificat in planul oficial al scolii.	Scoala apeleaza la parinti sa rezolve chestiunile administrative desi in chestiunile educationale rareori sunt consultati. Asociatile de parinti exista in sa doar cateva sunt active.	Mecanismul de asigurare a calitatii educatiei este in curs de dezvoltare. Inspectia traditionala inca este dominata. Colectarea datelor despre acte de discriminare nu se realizeaza regulat.	Inregistrarea scolara pe baza zonei de locuire poate incuraja segregarea ONG-urile rome sunt active in a sesiza Consiliul National de Combatere a Discriminarii atunci cand se intampla acte de discriminare.		

ANALIZA GENERALA A POLITICILOR EDUCATIONALE DIN ROMANIA					
ARIILE POLITICILOR EDUCATIONALE	Deschidere	Evaluare	Echitate	Efficienta	Legislatie
si elemente de baza					
CADRELE DIDACTICE	Cadrele didactice sunt slab platite.	Cursurile pentru profesori sunt diversificate, Procedurile de acreditare sunt standardizate si sunt sub autoritatea Consiliului National de Instruire Continua a Cadrelor Didactice.	Exista o lipsa de profesori calificati pentru elevii care apartin minoritatilor nationale si pentru scolile din mediul rural.	Multi profesorii care predau diferite materii nu au o pregatire foarte buna. Metodele nu sunt eficiente si nici care sa stimuleze copiii pentru educatie.	Pregatirea si selectia cadrelor didactice este facuta dupa anumite reguli. Sistemul este confuz si inconsistent si de multe ori lasa loc de manipulare.
Cadrele didactice trebuie sa fie absolvente ale unui liceu/colegiu pedagogic ori ale unei Universitati. De asemenea exista si un examen dupa un an de practica.	Implementarea procesului Bologna a inceput in invatamantul superior si se asteapta schimbări legislative din acest punct de vedere	Procedurile de acreditare sunt standardizate si sunt sub autoritatea Consiliului National de Instruire Continua a Cadrelor Didactice.	Divritatea nu exista ca si o valoare de luat in seama in instruirea cadrelor didactice.	La cursurile de instruire de instruire aditionale sunt desemnate anumite persoane fara sa beneficieze de ele intregul colectiv de cadre didactice.	Calificarea si oferirea de cursuri de instruire sunt vor fi supuse unor noi reguli care deocmadata nu sunt implementate.
Cadrele didactice sunt sub autoritatea inspectoratelor scolare care au rolul de a angaja sau concedia aceste cadre didactice.	Instruirea a cadrelor didactice – in special pe materile definite- nu este centrata indeajuns pe abilitatile care au in vedere copilul si metodele participatorii.	Nu exista inspectii oficiale si organizate pentru a evalua eficienta acestor cursuri.	Este obligatoriu un program de instruire pentru profesori care predau limba romana sau istoria si traditia Romilor.	Un numar semnificativ de cadre didactice au fost pregatite pentru a preda limba romana. Conform cu datele oficiale, in 2002/2003 au fost instruite un total de 207 de profesori. Totusi nu sunt suficienti profesori de limba romana iar multi dintre cei existenti nu sunt angajati cu statutul de cadru didactic	
Consiliul National pentru Instruirea Continua a cadrelor didactice acrediteaza programele de instruire pe baza unei metode de acreditare bazandu-se pe o curricula definta a cursului de instruire.	Module de instruire aditionala au loc rar iar metodologia de acreditare este standardizata si birocratica.		Un numar semnificativ de cadre didactice au fost pregatite pentru a preda limba romana. Conform cu datele oficiale, in 2002/2003 au fost instruite un total de 207 de profesori. Totusi nu sunt suficienti profesori de limba romana iar multi dintre cei existenti nu sunt angajati cu statutul de cadru didactic		
	Cursurile de instruire pentru profesori care au nevoie de abilitati de predare in medii multiculturale nu sunt suficiente.		Un numar semnificativ de cadre didactice au fost pregatite pentru a preda limba romana. Conform cu datele oficiale, in 2002/2003 au fost instruite un total de 207 de profesori. Totusi nu sunt suficienti profesori de limba romana iar multi dintre cei existenti nu sunt angajati cu statutul de cadru didactic		
	O abordare participativa din partea studentilor si a parintilor nu este ceruta si de aceea lucrul acesta se intampla mai degraba foarte rar.		Un numar semnificativ de cadre didactice au fost pregatite pentru a preda limba romana. Conform cu datele oficiale, in 2002/2003 au fost instruite un total de 207 de profesori. Totusi nu sunt suficienti profesori de limba romana iar multi dintre cei existenti nu sunt angajati cu statutul de cadru didactic		

ANALIZA GENERALA A POLITICILOR EDUCATIONALE IN ROMANIA					
ARII ALE POLITICILOR EDUCATIONALE si elemente de baza	Deschidere	Evaluare	Echitate	Eficienta	Legislatie
CURRICULA La nivel national Consiliul National pentru Curriculum (CNC) este responsabil pentru elaborarea, dezvoltarea aplicarea, revizuirea curriculumului nationale.	Elaborarea curriculumului permite flexibilitatea. Activitatile extracurriculare sunt rare. Limba Romana si Cultura Roma este predata in 135 de scoli, inclusiv in scoli primare, gimnazii si liceu. Cunostinte despre cetatenie, participarea democratica, discutii despre drepturile omului si toleranta nu sunt incluse in curricula.	Curricula se centreaza pe continut si nu pe rezultat. Inca se lucreaza la standardele de dezvoltare ale curriculumului.	Parintii participa la elaborarea curriculumului Aceasta situatie ingredeste participarea parintilor mai putin educati. Participarea minoritatilor in istoria si cultura romanilor nu este inclusa in curricula Echitatea nu este un principiu fundamental al curriculumului. Flexibilitatea oferita de curricula are efecte negative in educatia Romanilor cel puțin din doua motive: Nu este o monitorizare a eficientei curriculumului si dezvoltarea unei curicule la decizia scoli care sa fie centrata pe rezultate a fost oprita.	Curricula este mai degreaba academica nefiind relevanta pentru situatii din viata reala. Exista o rata scazuta a rezultatelor si cunostintelor obtinute.	Curricula este revizuita regulat de catre o comisie nationala care realizeaza orarul dupa subiectul predat si clasa. Nu exista standarde de evaluare a curriculumului la decizia scoli.

Analiza generala a politicilor educationale in Romania					
ARIILE POLITICILOR EDUCATIONALE si elemente de baza	Deschidere	Evaluare	Echitate	Eficienta	Legislatie
MANUALE Manualele acopera toate subiectele exceptand cele care sunt dezvoltate in cadrul curriculumului la decizia scolii.	Exista o piata liberalizata a manualelor si o libertate a scolilor in a-i alege tipul de manual. Manualele sunt scrise din perspectiva majoritatii si deseori contin stereotipuri.	Standardele pentru calitatea manualelor specifica o abordarea lipsita de prejudecati insa criteriile nu sunt foarte clar explicate. Romi sunt mentionati in manuale doar din intamplare.	Manualele sunt cerute de catre scoala si sunt oferite gratis pentru elevii din invatamantul obligatoriu. In zonele rurale varietatea manualelor este scazuta si uneori manualele nu sunt suficiente pentru toti elevii.	Eficienta manualelor este diferita.	Furnizarea manualelor este iregulata si are la baza piata de desfacere. Nu este o legislatie care sa asigure o furnizare de manuale la toti elevii sau la toti cei in nevoie.
REPARTIZAREA SI EVALUAREA O noua analiza si evaluare a elevilor este in lucru.	Exista o transparenta a evaluarii numai in ceea ce priveste examenele. Nu exista din punct de vedere oficial o dare de seama in fata comunitatii si a parintilor. Evaluarea cursurilor de formare inceuse dar mai tarziu a fost oprita.	O evaluare externa este planificata dar nu este inca aplicata. Doar studiile de cercetare si rezultatele internationale TIMSS sunt disponibile. Nu exista o evaluare la nivel national a curriculumului la decizia scolii.	Educatia privata (meditatiile) este un important factor in educatie dar acest lucru nu si-l pot permite elevii care provin din familii sarace.	Evaluarea propriu-zisa nu este un obiectiv. Elevii cu note bune de din zonele rurale nu sunt la acelasi nivel cu cei din zonele urbane.	Evaluarea este institutionalizata numai la nivelul legislatiei sistemice. Nu exista un cadru de includere a noilor metode de evaluare.

ARII ALE POLITICILOR EDUCATIONALE		ANALIZA GENERALA A POLITICILOR EDUCATIONALE IN ROMANIA			
si elemente de baza	Deschidere	Evaluare	Echitate	Eficienta	Legislatie
<p>FINANTE</p> <p>Invatamantul public este finantat din bugetul de stat si local.</p> <p>Salariile au la baza numarul de profesori eligibili in fiecare scoala si sunt calculate in functie de numarul de ore si subiecte.</p> <p>Finantarea este obiectul procesului de descentralizare. In acest sistem finantarea se va realiza de la bugetul local pe baza unui calendar stabilit de fiecare unitate scolara.</p>	<p>Nu exista o transparenta in procesul de luare a deciziilor. Se poate vorbi ca despre ca despre o practica marginalizare din punct de vedere financiar a scoliiilor unde exista un numar semnificativ de elevi romi.</p> <p>Este folosita o finantare egalitara. Nu exista o formula de a finanta diversitatea, deschiderea, programe de dezvoltare, educatia pentru minoritatii, etc.</p> <p>Sunt disponibile din parte Bancii Mondiale programe de dezvoltare scolara care sprijina proiecte avand ca scop educatia inclusiva in scolile publice.</p>	<p>Nu exista o transparenta in ceea ce priveste finantarea. Un nou sistem de informare despre managementul educational este in lucru.</p> <p>In teroie bugetul pentru fiecare judet, oras, scoala ori institutie este calculat la nivel national in functie de numarul copiilor, nivelul lor de educatie si particularitatile elevilor in special cele care se refera la calitatea educatiei.</p>	<p>Scolile in localitatii cu venit mic se lupta cu probleme financiare din punct de vedere al educatiei.</p> <p>Distributia fondurilor pentru elevi romi de multe ori este deviata din aceste bugete sunt pentru costuri administrative.</p> <p>Finantarile pentru scolile speciale sunt favorizate nejustificat.</p>	<p>Rationalizare cadrelor didactice este considerata ca un instrument care asigura calitatea educatiei dar nu a fost dezvoltat un concept in acest sens.</p>	<p>Nu exista o clara legislatie.</p> <p>Bugetul pentru scolile eligibile este calculat si aprobat anual de catre autoritatile regionale.</p>

FONDUL DE EDUCATIE PENTRU ROMI

*M*isiunea organizatiei Fondului de Educatie pentru Romi (REF) este de a contribui la ameliorarea decalajelor existente intre populatia de romi si ne-romi din punctul de vedere al rezultatelor educationale, prin politici si programe care sa suporte o educatie de calitate pentru romi, inclusiv desegregarea sistemului educational. Obiectivul principal este acela de a sprijini elaborarea si implementarea de politici care sa contribuie la includerea romilor in sistemul educational.

Roma Education Fund
Váci Str. 63
1056 Budapest ⇔ Hungary
Tel: +36-1-235-8030
Fax: +36-1-235-8031
E-mail: info@romaeducationfund.org
www.romaeducationfund.org